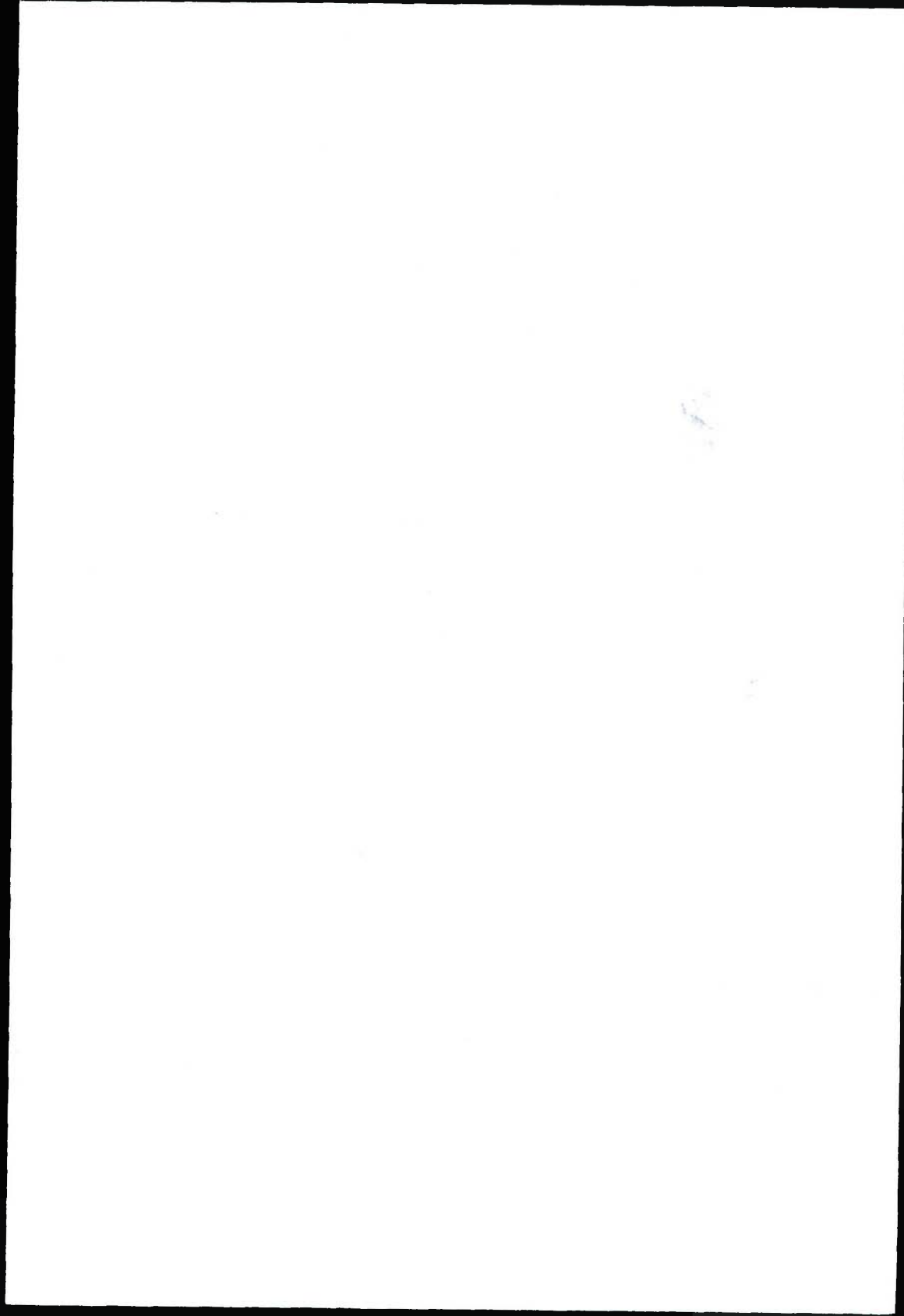

ירושלים, נובמבר 1989

מערכת השיפוט הצבאי בגדה המערבית

בִּצְרָם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים

ירושלים, נובמבר 1989

מערכת השיפוט הצבאי בגדה המערבית

בִּצְלָם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים

נכתב עלידי דפנה גולן

תודות לדי"ר סיליה פסברג, עו"ד אביגדור פלדמן,
עו"ד דן סיימון, עו"ד יהושע שופמן ולשירלי ערן.

בִּינָיָהם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים
مركز المعلومات الاسرائيلى لحقوق الانسان في الاراضي المحتلة
The Israeli Information Center for
Human Rights in the Occupied Territories

רחוב התיבונים 8, ירושלים 92386
טלפון 667271, 667274

شارع التيبونيم 8 القدس ٩٢٣٨٦
٩٢٣٨٦ ٩٢٣٨٦ ٩٢٣٨٦
8 Hatibonim Street, Jerusalem 92386
Telephone 667271, 667274

תוכן

4	מבוא
5	מקורות המחקר
6	הבסיס המשפטי למערכת השיפוט בגדה המערבית
7	מעצר הבסיס המשפטי למעצר אי מתן הודעות על דבר המעצר ומקום החזקת העצורים ביקורי עורכי-הדין בבתי המעצר הארכות מעצר
15	תצפיות בבית המשפט ברמאללה תאור פסי דחיית משפטים שחרור בערובה ההליך השיפוטי
29	מסקנות
30	הערות שוליים

נספחים:

- א. הודעות לעיתונות ומכתב ללשכת עורכי-הדין של איגוד עורכי-הדין הערבים, ועורכי-הדין המופיעים בשטחים
- ב. מכתבי "בצלם" אל דובר צה"ל
- ג. תצהיר עו"ד אוסמה עבדאללה מוחמד זיד (כילאני)
- ד. הודעה מטעם ב"כ היועץ המשפטי לממשלה בג"צ 670/89
- ה. מכתב עו"ד דין דן סיימון מהאגודה לזכויות האזרח ליועץ המשפטי בבית-אל
- ו. מכתב היועץ המשפטי בבית-אל לעו"ד דן סיימון על יישום הנהלים החדשים בעת מעצר. פסק דין בבג"צ 670/89
- ז. מכתבי תלונה של עורכי-דין
- ח. מעצר עד תום הליכים, רבחי עזיז ג'ואברה, תיק 267/89.
- ט. דיון בתיק 2572/89, ברמאללה
- י. דו"ח על ביקור בבית-המשפט הצבאי ברמאללה – ד"ר עידית דורון ופרוטוקול הדיון
- יא. שאלוני "בצלם" לתצפיות
- יב. מכתב של סרן משה בכר לרמ"ט הפיקוד והפצ"ר
- יג. דיון בתיק 1104/89 ברמאללה.

מבוא

הפרקליט הצבאי הראשי מסר במסיבת עיתונאים ב-19 באוקטובר 1989, כי מאז תחילת האינתיפאדה ביצעו כוחות הביטחון כ-40,000 מעצרים בשטחים. מתוך הנעצרים הועמדו לדין בבתי-משפט צבאיים 18,000 פלסטינים. מנתוני הפצ"ר עולה כי העומס על המערכת המשפטית כבד מאוד, וכי למרות תגבורת כוח האדם בשנתיים האחרונות, המערכת קורסת תחת המספר הרב של העצורים והכמות הגדולה של המשפטים.

בשנת 1989 קיימו עורכי-הדין, המופיעים בבתי-המשפט הצבאיים בשטחים, שתי שביתות בניסיון לזעזע את המערכת ולגרום לשינוי השיטה, שעל-פי דבריהם מפירה זכויות בסיסיות של חשודים ונאשמים פלסטינים (נספח א').

דו"ח זה בוחן את תפקוד מערכת המשפט הצבאית מתוך התייחסות לחוק בשטחים. הדו"ח מחולק לשני חלקים: הראשון נסמך על ראיונות שקיימנו עם עורכי-דין, תובעים ושופטים צבאיים. החלק השני ממוקד על תצפיות שערכנו במשך שמונה חודשים בעזרת קבוצה של 7 עורכי-דין ישראלים בבתי-המשפט ברמאללה.

הדו"ח אינו מקיף את כל ההיבטים של תפקוד מערכת השיפוט הצבאי. הוא ממוקד רק בגדה המערבית, ואין הוא עוסק ברצועת עזה.

הדו"ח עוסק רק במקרים בהם מתקיים הליך שיפוטי. עם זאת יש לזכור כי רבים מהכלואים הפלסטינים אינם מגיעים לבתי-המשפט, אלא נכלאים לתקופות מעצר מינהלי מבלי שיועמדו לדין. למפקד צבאי ניתנת הרשות להוציא צו מעצר מינהלי אם יש לו "יסוד סביר להניח שטעמי ביטחון האיזור או ביטחון הציבור מחייבים שאדם פלוני יוחזק במעצר".¹ על פי נתוני הפצ"ר מאז תחילת האינתיפאדה הוצאו למעלה מ-9,000 צווי מעצר מינהלי. מראשית אוגוסט 1989 ניתן להטיל 12 חודשים של מעצר ללא משפט במקום 6 חודשים כפי שהיה מותר קודם.²

דו"ח זה הינו דו"ח ראשון ו"יבצלם" ימשיך לעקוב ולפרסם נתונים והערכות לגבי תפקוד מערכת המשפט בשטחים.

מקורות המחקר

עד כה פורסמו דו"חות מועטים על מערכת השיפוט הצבאי בשטחים. ב-1987 פרסם אירגון זכויות האדם "אל-חאק" חוברת שכותרתה *Justice? The Military Court System in the Israeli-Occupied Territories*.³ בחוברת מושוות פעילות מערכת השיפוט בשטחים והבסיס החוקי עליה היא נסמכת, לדרישות החוק הבינלאומי.

ביולי '89 התפרסם דו"ח של אירגון זכויות אדם אמריקאי, LAWYERS COMMITTEE FOR HUMAN RIGHTS, ובו מידע על הגורמים לשביתת עורכי-הדין בגדה.⁴ הדו"ח מבוסס על ראיונות עם עורכי-דין ישראלים ופולסטינים ומתמקד בניתוח טענותיהם על הקשיים העומדים בפניהם בייצוג לקוחותיהם.

עיקר המחקר המפורסם כאן מבוסס על ראיונות שערך "בצלם" עם עורכי-דין, שופטים ותובעים, ועל תצפיות שערךנו בעזרת 7 משפטנים ועורכי-דין ישראלים בבתי-המשפט ברמאללה ובשכם.

הנתונים הרשמיים המפורסמים כאן הם אלו שנתן הפרקליט הצבאי הראשי בראיונות לעיתונות. מכתבינו אל תא"ל נחמן שי, דובר צה"ל, בהם ביקשנו פרטים על מספר העצורים, מספר כתבי האישום שהוגשו ותוצאות המשפטים, נשאר ללא מענה (מכתבינו מופיעים בנספח ב). למרות שחזרנו וביקשנו, בכתב ובעל-פה מידע בנושאים אלו – לא נענינו. לפיכך, חסר מידע מספרי חשוב ביותר. לא ידוע לנו כמה משפטים התנהלו ב-1988 וב-1989; לא ידוע כמה נאשמים זוכו וכמה הורשעו; לא ברור כמה אנשים נעצרו וכמה שוחררו בערובה.

הבסיס המשפטי למערכת השיפוט בגדה המערבית

בתי-המשפט הצבאיים בגדה המערבית פועלים על יסוד צו בדבר הוראות הביטחון שהותקן ב-1967, וצו חדש שהחליף את הצו הקודם בשנת 1970.⁵ אלוף הפיקוד ממנה, בהמלצת הפרקליט הצבאי הראשי, קצינים בשירות סדיר ובשירות מילואים כשופטים משפטיים וכתובעים צבאיים.

בתי-המשפט יושבים בהרכב של שלושה שופטים, קציני צה"ל, מהם לפחות אחד בעל הכשרה משפטית, או בהרכב של דן יחיד, שהוא קצין משפטי.⁶ בסמכונו של דן יחיד, לפי הצו, לגזור על נאשם מאסר שלא יעלה על חמש שנים, או קנס שלא יעלה על זה הקבוע בצו בדבר העלאת קנסות שנקבעו בתחיקת ביטחון, התשי"מ-1980. לחיוב בדין ולגזור-דין של בית-משפט צבאי בהרכב של שלושה, יש תוקף רק לאחר שאושר על-ידי מפקד האיזור.⁷ על-פי הנחיות משטרת ישראל, שהוצאו באישור היועץ המשפטי לממשלה והפצ"ר, ניתן להביא לדין בפני בית-משפט צבאי אחד מאלה: (1) תושב מקומי שעבר עבירה על-פי תחיקת ביטחון באיזור; (2) תושב מקומי שעבר עבירה על-פי החוק המקומי והעבירה במהותה פוגעת בביטחון צה"ל באיזור, בישראלים הפועלים או המבקרים באיזור, או בתושב מקומי, בשל פעילותו בשירות שלטון צה"ל ובשיתוף עימו, או שהיא פוגעת בצורה חמורה בסדרי השלטון; (3) מבקר מישראל (לרבות תייר) שעבר עבירה באיזור לפי החוק המקומי, או לפי תחיקת הביטחון, ואותו מעשה אינו מהווה עבירה לפי החוק בישראל; (4) מי שעבר עבירה באיזור וראש לשכת החקירות של המשטרה באיזור סבור, כי ראוי שמשפטו יתברר בפני בית-משפט צבאי, והיועץ המשפטי של האיזור הסכים לכך.⁸

בפועל, רק תושבי האיזור הפלסטינים, ולעתים גם מבקרים זרים, נשפטים בבתי-המשפט הצבאיים. תושבי ישראל והתושבים היהודים של השטחים נשפטים בבתי-משפט בישראל. הדיונים מתנהלים בדלתיים פתוחות.⁹ חובת בית-המשפט למנות מתרגם לכל מי שאינו שומע עברית¹⁰ ועל השופט לנהל פרוטוקול דיונים.¹¹ התביעה מתנהלת על-ידי מי שנתמנה של ידי מפקד האיזור כתובע צבאי¹² והנאשם רשאי להיעזר בסניגור.¹³ אם האשמה היא עבירה חמורה, חייב הנאשם להיות מיוצג ובית המשפט ימנה לו סניגור במידת הצורך.¹⁴ מערכת השיפוט הצבאי בגדה מחולקת לשני מרחבים, האחד מרכזו ברמאללה והשני בשכם. בית-משפט קבוע ברמאללה משרת את נפות רמאללה, חברון ובית- לחם ויריחו לבית-משפט זה מסונף גם בית-משפט בחברון בו הוחל לאחרונה לערוך דיונים במתכונת מורחבת. בית-המשפט בשכם משרת את נפות שכם, ג'נין וטול-כרם. בינואר '89 נפתח בית-משפט קבוע בג'נין, המסונף לבית המשפט בשכם, שם מתקיימים דיונים 3-4 פעמים בשבוע.

לבתי-המשפט הצבאיים שתי מזכירות, האחת ברמאללה והאחרת בשכם; גם התביעה הצבאית פועלת בחלוקה גיאוגראפית זאת.

בעקבות המלצת בגי"צ, הוקמה באפריל '89 ערכאת ערעורים שמקום מושבה ברמאללה.¹⁵ אלוף הפיקוד הוא הממנה את התובע והוא גם הממנה את השופט, בהמלצת הפצ"ר. הוא רשאי להקל בעונש ולבטל את פסקי-הדין.

הבסיס המשפטי למעצר

סעיף 78 לצו בדבר הוראות ביטחון קובע, כי מותר להחזיק אדם במעצר במשך 18 יום ללא צו מעצר של שופט.¹⁶ בישראל מותר להחזיק אדם במעצר ללא פקודת שופט 48 שעות בלבד. ברגע שמתברר כי אין יסוד לחשד שהיה עילת המעצר, או ברגע שמסתיים הצורך במעצר (למשל, מפני שנסתיימה החקירה או החשש לסיכולה), חייבת המשטרה לשחרר את העצור, ולא להמתין עד עבור 48 שעות מן המעצר בישראל.¹⁶

מעצר הינו פגיעה חמורה בזכויות האדם, הוא פוגע בחירות האדם, פוגע במשפחתו ובפרנסתו. מעצר למשך 18 יום, ללא צו מעצר מאת שופט, כפי שמותר בשטחים, הוא מעצר ממושך ביותר.

ועדת החקירה הממלכתית לבדיקת פעולת השב"כ, המכונה ועדת לנדאו, ציינה במסקנותיה כי מעצר ללא הוראת שופט לתקופה של 18 יום הוא פגיעה חמורה בזכות האדם. הוועדה המליצה, בין שאר המלצותיה, על קיצור תקופת המעצר עד להבאת אדם בפני שופט בשטחים, מ-18 יום ל-8 ימים.

כזכור, אומצו מסקנות הוועדה בהחלטת ממשלה, אולם לא נעשה דבר ליישום המלצה זאת. עוה"ד יהושע שופמן, מהאגודה לזכויות האזרח, פנה אל הפרקליט הצבאי הראשי וביקש את יישום ההחלטה. תשובת הפצ"ר היתה, כי בשל המצב בשטחים נדחה יישום ההחלטה בשנה.

בשטחים, שופט רשאי להאריך את תקופת המעצר עד שישה חודשים בלא שיוגש כתב אישום.¹⁷

בישראל, ניתן להחזיק אדם במעצר לצורכי חקירה עד 30 יום. שופט יכול להאריך תקופת מעצר עד ל-90 יום אך ורק אם מוגשת בקשה על-ידי היועץ המשפטי לממשלה. הליך זה הוא נדיר ביותר.¹⁸

בשטחים, אחרי הגשת כתב אישום, ניתן להחזיק אדם במעצר עד תום ההליכים, ואין הגבלה על משך הזמן שבו ניתן להחזיק אדם במעצר ללא פסק-דין מרשיע.

בישראל, על-פי החוק, "נאשם, שלאחר הגשת כתב האישום עליו, היה נתון במעצר בשל אותו כתב אישום תקופה המצטרפת כדי שנה אחת ומשפטו בערכאה ראשונה לא נגמר במתן פסק-דין – ישוחרר מן המעצר".¹⁹ רק שופט בית המשפט העליון מוסמך להאריך את תקופת המעצר מעבר לתקופה זאת.

בישראל, כמו גם בשטחים, רשאי בית המשפט לשחרר עצורים בערובה. בשטחים עושה בית המשפט שימוש מוגבל באפשרות זאת.

בשטחים, כמו בישראל, יש לחשוד זכות לראות עורך דין מרגע המעצר. עורך-הדין יכול להקפיד כי דרכי החקירה תהיינה נאותות וכי החשוד יממש את זכותו להגנה הולמת או לשחררו בערובה. הסניגור גם אמור להסביר לחשוד את זכויותיו ואת המשמעות המשפטית של התנהגותו.²⁰

בשטחים, ניתן לדחות את הפגישה של עצור עם עורך דינו עד 30 יום, במידה שהדבר דרוש לצורך קיום חקירה.

בישראל ניתן לאסור פגישה עם עורך-הדין לתקופה של 15 יום בלבד, במקרה של חשד

* סעיף 87 (ג) נותן סמכות להחזיק במעצר עד 96 שעות;
 ס"ק (ד) נותן לקצין סמכות להאריך תקופה זו ב-7 ימים;
 ס"ק (ה) מאפשר לו להאריך את התקופה ב-7 ימים נוספים; בסה"כ 18 יום.

לביצוע עבירות ביטחוניות מסויימות. רק שופט מוסמך להאריך את תקופת איסור המפגש ל-30 יום.

בשטחים, עם תום 30 ימי איסור הפגישה שניתנו בצו מיינהלי, מוסמך שופט להאריך את התקופה ב-60 יום נוספים.

בישראל, מצב של איסור מפגש עם עורך-דין הוא חריג. בשטחים, בכל מקרה שיש חקירת שבי"כ, נדחה המפגש עם עורך-הדין עד לסיום החקירה. לציון כי ברוב המקרים בהם עתרו עורכי-דין לבג"צ, בטענה כי אין הצדקה ביטחונית אמיתית לאיסור הפגישה, בוטל מיד איסור המפגש. כלומר, יש יסוד סביר להניח, שאיסור המפגש למשך 30 יום נהפך לנוהג, מבלי שתהיה לו במקרים רבים הצדקה ביטחונית אמיתית. בשטחים, מדגיש הצו כי מניעת פגישה עם עורך-הדין אפשרית רק אם ניתן על כך אישור בכתב על-ידי רשות מוסמכת (ברוב המקרים סמכות זו היא השבי"כ).²² למעשה, לא מוצג אישור זה בכתב לעורך-הדין, ומניעת הפגישה עם חשודים היא מעשה שבשגרה ברוב החשדות לעבירות פח"ע בשטחים.

כאשר אין צו איסור פגישה, עורך-הדין יכול באופן עקרוני לפגוש מיידית את העצור. ברמה המעשית לא ניתן לעורכי-הדין לראות את לקוחותיהם במיתקני ההשגיה. מיתקנים אלו נמצאים בחצרות המימשל הצבאי, שם חל איסור, המנוגד לחוק, לפגישות בין עצורים לעורכי-דין. העצורים מוחזקים במיתקני השגיה לתקופה הנמשכת גם שבוע ימים.²²

המפגש בין עצורים ועורכי-דינים אינו מתאפשר אם כך בימים בהם העצורים שוהים במיתקני השגיה, ובמשך 30 יום בהם מנועה הפגישה על-ידי הרשות המוסמכת: כלומר, ברוב המקרים בהם מתנהלת חקירת שבי"כ נגד העצור.

בפועל, למרות הוראות הצו, נתקלים עורכי-הדין בבעיות חמורות המונעות מהם פגישות עם לקוחותיהם גם כשאינם נמצאים במיתקני השגיה, ואינם מנועים מפגישה בשל סיבות ביטחוניות. שתי הסיבות העיקריות הן קושי באיתור העצורים ודחיית ביקורים על-ידי מפקדי מיתקני הכליאה או אנשי צוותם.

אי מתן הודעות על דבר המעצר ומקום החזקת העצורים

הצו בדבר הוראות ביטחון קובע, בסעיף 78א (ב), כי "נעצר אדם, תימסר ללא שיהוי ידיעה של מעצרו ומקום המצאו לאדם הקרוב, זולת אם ביקש העצור שלא להודיע כאמור".²³ זכותו של אדם המוחזק במעצר להודיע לקרוביו על דבר המעצר ועל מקום החזקתו – זכות יסוד היא. זכות זו נגזרת מעקרונות צדק כלליים ומהשמירה על כבוד האדם.²⁴ משפחת העצור שרויה בחרדה כשאין היא יודעת מה קרה לעצור, היכן הוא ועל-ידי מי נלקח. הודעה למשפחה על דבר ומקום המעצר היא הכרחית כדי לפתור מצב חרדה זה. בהיעדר ידיעה על דבר המעצר ומקום החזקת העצור, אין קרוביו יכולים להשיג לו עורך דין ואין עורך-הדין יכול לפנות אליו כדי להעניק לו ייעוץ משפטי.

המחוקק הצבאי ביקש להבטיח את זכויות העצורים בהוראה משלימה ומחזקת הקובעת כי "לבקשתו של העצור תימסר הודעה כאמור בסעיף קטן (ב) גם לעורך דין שהעצור נקב בשמו".²⁵

יו"ר איגוד עורכי-הדין הערבים בגדה, עלי גוזלאן, טען כי אין מיידעים את עורכי-הדין על מעצר לקוחותיהם וכי לרוב גם משפחות העצורים ניוטות משמועות בקשר לדבר מעצרו ומקום החזקתו של בן משפחתם.²⁶ כל עורכי-הדין איתם נפגשו סיפרו לנו על הקשיים באיתור עצורים. ראשית עליהם לפנות אל היועץ המשפטי בבית-אל, כדי לקבל מידע על מקום החזקתו של עצור. קבלת המידע נמשכת בין יום לשבוע, ואז מתחיל ניסיון האיתור בבתי המעצר השונים. במקרה שהעצור הועבר למיתקן מעצר אחר, מודיעים ממשרד הרישום במיתקן המעצר רק על עובדת העברתו אולם לא על מקום המצאו החדש.

עוה"ד אביגדור פלדמן ציין כי העברת עצורים ממיתקן כליאה אחד למיתקן כליאה אחר, לרוב אינה מתועדת וכי בתי-המשפט נתקלו בקשיים חמורים כשניסו בעבר לשחזר את תנועות העברתם של עצורים.²⁷

בתחילת אוגוסט '89 עתרו בני משפחות עצורים, מוסא יונס מוחמד עודה, אחמד ג'בר יוסף שאהין, עזיזה ג'מעעה סלימאן אבו שקרה, והאגודה לזכויות האזרח בישראל, באמצעות עוה"ד דן סיימון, לבית המשפט הגבוה לצדק על אי מתן הודעות על דבר ומקום המעצר של עצורים תושבי השטחים המוחזקים על-ידי כוחות צה"ל. על-פי עדויות שלושה מן העותרים, הם לא קיבלו כל הודעה טלפונית, גלויה, מברק או כל הודעה אחרת, בדבר מעצר בני משפחתם, וניזונו משמועות בלבד באשר למיתקן הכליאה שהועברו אליו. לעתירה צורף תצהיר של אוסמה זיד כילאני, עורך דין המייצג מאות עצורים בשטחים, כי "מעולם לא זכה לקבל הודעה מאת מפקדת מיתקן כליאה או מאת אדם העצור במיתקן כליאה או מאת כל גורם אחר מנציגי המשיבים בדבר מעצר של מי מלקוחותינו" (נספח ג'). מוסא עודה, עותר מס' 1, תושב אל-עזרייה, מצהיר כי ביום 5.7.89 בשעה 1:30 לפנות בוקר הגיעו חיילים לביתו, הוציאו את בנו מהמיטה ולקחו אותו איתם. מאז יום המעצר ועד ליום 8.8.89 לא קיבל מר עודה כל הודעה טלפונית, גלויה, מברק או כל הודעה אחרת מגורם כלשהו, בדבר מעצר בנו או מקום מעצרו. יצוין כי בביתו יש מכשיר טלפון. שמועה הגיעה לאוזניו שבנו מוחזק בכלא דהרייה. הוא ניגש ביום 17.7.89 לכלא, אך שם בנו לא הופיע ברשימת שמות העצורים שהיתה תלויה שם.

בעיקבות שמועה נוספת, לפיה מוחזק בנו בכלא ענתות, נסע מר עודה עם עוה"ד אחמד דיאד לענתות. עוה"ד דיאד נכנס ובירר האם בן העותר מוחזק שם, אך נענה בשלילה על-ידי שלטונות הכלא. ב-30 באוגוסט, כ-8 שבועות לאחר המעצר ובעקבות העתירה לבג"צ, קיבל מר עודה הודעה על מקום מעצר בנו.

העותרים מפרטים הפרות עקביות של חובת ההודעה ומבהירים כי על-ידי כך נשללת מהעצורים ההגנה המשפטית שהם זכאים לה, לרבות יעוץ לעצורים בדבר זכויותיהם המשפטיות, האפשרות להגיש בקשות שחרור מהמעצר באופן מידי וכיו"ב, כן נשללת מהם

תצהיר עותר מס' 2

תצהיר

אני החי"ם אחמד עבד אלסלאם אהין ג.י.ב-6-94396641 גר ברחובות, תל"מ
לאחר שהוזהרתי כי עליו לאמרו את האמת וכו' אהיה צפוי לעושים הקבועים בחוק אם לא אעשה כן, מצהיר כזה ככתב כדלעיל:

1. אני נשוי, תלמידי צה"ל, עובד ב"מ. עבדתי במשך 25 שנה במשטרה.

2. אני אב אחד, שמו נשאלה אחמד עבד אלסלאם אהין ג.י.ב-5-94396641 (אבל - חי).

3. ביום 23.10.88 נכנסו עבדתי למנוחה, בן 60 שנה, בן חילום, קדם קצ"מ והוא שוכן ב"מ. עבדתי במשך 25 שנה במשטרה.

4. עבדתי במשך 25 שנה במשטרה, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ.

5. עבדתי במשך 25 שנה במשטרה, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ.

6. עבדתי במשך 25 שנה במשטרה, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ.

7. עבדתי במשך 25 שנה במשטרה, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ.

8. עבדתי במשך 25 שנה במשטרה, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ.

9. עבדתי במשך 25 שנה במשטרה, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ.

10. עבדתי במשך 25 שנה במשטרה, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ.

11. עבדתי במשך 25 שנה במשטרה, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ.

12. עבדתי במשך 25 שנה במשטרה, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ.

13. עבדתי במשך 25 שנה במשטרה, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ.

14. עבדתי במשך 25 שנה במשטרה, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ.

15. עבדתי במשך 25 שנה במשטרה, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ.

16. עבדתי במשך 25 שנה במשטרה, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ.

17. עבדתי במשך 25 שנה במשטרה, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ.

18. עבדתי במשך 25 שנה במשטרה, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ.

19. עבדתי במשך 25 שנה במשטרה, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ.

20. עבדתי במשך 25 שנה במשטרה, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ, ע"פ קצ"מ.

עודד רון

חתימת

החתימה המצויה / ה

הידיעה כי מאן דהוא דואג לעניינם מחוץ לכתלי מיתקן המעצר.
עוד הוסיפו העותרים, כי "הפרת חובת ההודעה גורמת נזקים גם לקרובי העצורים, בכך שמרגע המעצר ואילך מאבדים הם כל קשר עם העצורים. הם נזקקים לטרוח ולכתת רגליהם כדי לאתר את מקום המעצר. הם אינם מסוגלים לשלוח עורכי-דין לדאוג לעצורים והם חיים תחת חרדה וחרושת שמועות".²⁸

יומיים לפני מועד הדיון בעתירה בבג"צ, הגיש היועץ המשפטי לממשלה הודעה על נהלים חדשים בדבר הודעה למשפחות על דבר ומקום המעצר. היועץ המשפטי הבהיר כי "לטכח אירועי ההתקוממות, כאשר כפועל יוצא מהתגברות מעשי האלימות והפרות הסדר באיזורים, גדל באופן משמעותי מספר העצורים ונדרשה השמתם במיתקני השהיה וכליאה שונים, תוך ניידות מוגברת ביניהם". לכן, "נערמו קשיים רבים על דרך יישומן של הוראות הצו, והפעלתן". "אולם", הוסיף היועץ המשפטי, "בימים אלה ממש, הוכנסו שינויים בהוראות הנוהל, אשר בין השאר, יש בהם כדי ליתן מענה, גם לטענות שבעתירה"²⁹ (נספח ד').

עיקרן של ההוראות כפי שנוסחו על-ידי פרקליטות המדינה הן :

(א) נקבעה שיטת דיווח בין מיתקני הכליאה השונים לבין מרכז שליטה בו רוכז המידע בדבר מעצרים ותנועות עצורים במיתקני הכליאה השונים. מרכז השליטה הופקד על מסירת דיווח יומי בדבר מצבת העצורים, בין היתר גם למושלים הצבאיים בנפות המינהל האזרחי.

(ב) נקבע נוהל לפיו יתנתן לכל עצור גלויית דואר, על-מנת שיכתוב לבני משפחתו ובכך יודיע להם על מקום הימצאו.

(ג) בפועל, בנוסף על אלה, יפורסמו בנפות המינהל האזרחי מדי יום גם רשימות העצורים שנמצאו במיתקני השהיה שבנפות באותה עת.³⁰

על-פי הנהלים החדשים ייתלו במינהל האזרחי רשימות מפורטות של כל העצורים, כולל אלו שעצורים מחוץ לנפה. הרשימה שתהיה מוגנת מפני תלישה תעודכן ותציין את שינוי מיקומם ולא יזהו כלא הם הועברו.

עוה"ד דן סיימון, מהאגודה לזכויות האזרח, ביקר ב-29.10.89 בניין המינהל האזרחי בבית-לחם, ומצא שלא מקיימים את הנהלים החדשים. לא תולים רשימות עצורים בכל יום, לא מגנים עליהן, כפי שהתחייב בנהלים החדשים, ולא נותנים כל מידע על עצורים תושבי האיזור, שאינם מוחזקים במיתקן בית-לחם, או שהועברו מן המיתקן למיתקנים אחרים.³¹ כך היה המצב גם בביקור שערך עוה"ד דן סיימון בגנין, ביום 12.11.89, כחמישה שבועות לאחר כניסת הנהל לתוקף. בתשובתו לעוה"ד דן סיימון רוצה הודה היועץ המשפטי לאיזור יהודה ושומרון כי טרם יושמו ההסדרים החדשים וכי הוא מקווה שתוך שבועיים יכנסו הדברים למסלולם (נספח ו').

בראיונות שקיימנו עם עורכי-הדין מרי רוק, איברהים ברגותי, לאה צמל ועלי גוזלאן, המייצגים לקוחות רבים בשטחים התברר לנו כי הם לא הבחינו בשיפור כלשהו במצב. ב-26 באוקטובר '89 למעלה מחודש לאחר שהנהלים החדשים למסירת מידע נכנסו לתוקף, תיאר עו"ד עלי גוזלאן ניסיונות שעשה ביום הקודם לאתר 5 עצורים. על שניים מהם לא היה ליועץ המשפטי כל מידע, ואילו על שלושה אחרים קיבל מידע מוטעה, כולל מידע מוטעה על מקום מעצרו של עוה"ד עדנאן אבו-ליילה.

ביום 21.11.89 נתנו שופטי בית המשפט העליון פסק דין בבג"צ 670/89 למרות שהעתירה נדחתה, משום שבאת כוה המדינה, הגב' נילי ארד, הודיעה על שינוי הנהלים בדבר הודעה על דבר המעצר ומקום ההחזקה במעצר:

מתוך פסק הדין של המשנה לנשיא מ. אלון:

כאמור, עתירה זו עניינה אי-קיום חובתם של המשיבים להודיע את דבר המעצר ומקום ההחזקה במעצר של מי שנעצר על ידם באיזור יהודה ושומרון וחבל עזה. על חובתם זו של המשיבים נאמר בסעיף 78א(ב) של הצו בדבר הוראות ביטחון (יהודה ושומרון) (מס' 378), תש"ל-1970, כי –

נעצר אדם, תימסר ללא שיהוי ידיעה על מעצרו ומקום הימצאו לאדם הקרוב, זולת אם ביקש העצור שלא להודיע כאמור.

חובת הודעה זו הינה פועל יוצא מזכות יסוד הנתונה לאדם שנעצר, כדת וכדין, על ידי השלטונות המוסמכים, שאלה יביאו את דבר מעצרו ומקום מעצרו לידיעת קרוביו, למען ידעו מה עלה בגורלו של קרובם העצור, וכיצד ניתן להושיט לו את העזרה הדרושה לו כדי להגן על חרותו. זכות זו זכות טבעית היא ונגזרת היא מכבוד האדם ומעקרונות הצדק הכלליים, ונתונה היא לנעצר עצמו והן לקרוביו.

ביקורי עורכי-הדין בבתי המעצר

על-פי הוראת השב"כ ניתן למנוע פגישה בין עורכי-הדין ולקוחותיהם למשך 30 יום מיום המעצר. אולם, עורכי-דין טוענים כי גם אחרי סיום תקופה זאת נמנעות מהם לא אחת הפגישות עם לקוחותיהם.

עו"הד מרי רוק תיארה ביקור בכלא מגידו ב-29 בינואר '89. היא רצתה לפגוש אחד מלקוחותיה, סלח טבויב בן 16 מחברון. הפגישה איתו היתה חשובה לה שכן העצור היה חולה אסטמה ומשפטו עמד להתקיים ב-6 בפברואר. נאמר לה על-ידי הרשם שהעצור אינו בכלא. היא התעקשה באומרה שראתה אותו בכלא שבועיים קודם לכן. הקצין האחראי הסביר לה, שעל-פי המחשב "הוא באוהל 7, אבל אנחנו לא מוצאים אותו שם". היא יצאה ללוות לקוח אחר למרפאה שכן היו לו בעיות קיבה והוא הקיא דם. כשחזרה, חיכה לה טבויב בן ה-16, כולו רועד, עינו האחת אדומה מאוד ועל שני פרקי ידיו נראו סימנים עמוקים מאוד ואדומים, מהיותו קשור.³² עורכת הדין התלוננה בפני הקצין האחראי על כי ניסה למנוע את פגישתה עם לקוחה כדי שלא תראה את סימני התנאים הקשים בהם הוא מוחזק.

מניעת פגישות עם עצורים לאחר שטופלו שלא כראוי במיתקני המעצר, דווחה גם על-ידי עורכי-דין אחרים. כמו כן קיבלנו העתקי תלונות שנשלחו ליועץ המשפטי בבית-אל, על עיכוב עורכי-דין במשך שעות בפתח מחנות המעצר, ועל העברת עצורים ממיתקן למיתקן ללא הודעה (נספח ז').

הארכות מעצר

בשטחים, על-פי החוק, "חייל רשאי לעצור, ללא פקודת מעצר, כל אדם העובר על הוראות צו זה [378] או שיש מקום לחשוד בו שעבר עבירה על צו זה.³³ כאמור, ניתן להחזיק אדם במעצר, ללא צו שופט, לתקופה של עד 18 יום. רוב העצורים משוחררים בתקופה שבין היום הראשון והיום השבעה-עשר למעצרים.

הארכות מעצר מעבר ליום ה-18 מתקיימות, אם כך, רק בהוראת שופט. אנשי "בצל", לא היו נוכחים בדיונים בהארכת מעצר, המתקיימים במיתקני המעצר או בבתי הכלא. אולם, בראיונות עם עורכי-דין פלסטיניים, נמסרו לנו פרטים על בעיות חמורות בסדרי הארכת המעצר. עורכי-הדין טענו כי במקרים רבים לא מודיעים להם מראש על מועדי דיונים, ולמעשה גם העצורים אינם יודעים מתי יגיעו השופטים לבית המעצר ומתי ידונו בעניינם, כך שאין הם יכולים להתכונן לדיון. כמו כן, בדיוני הארכת מעצר לא נשמר עקרון הפומביות, והם נערכים בדרך כלל בנוכחות הנאשמים והתביעה בלבד.

עוה"ד מרי רוק דיווחה על מקרה בו הוחזק לקוחה במשך שלושה ימים ללא צו שופט להארכת מעצרו, ותלונתה ליועץ המשפטי בבית-אל לא נענתה (נספח ח'). המקרה הזה הוא דוגמא לכך, שבמקרים מסוימים, אחרי שאדם מוחזק במעצר לצורכי חקירה שבועות ואף חודשים, לא מוגש כתב אישום והוא מקבל צו למעצר מינהלי.

במקרים רבים הראיות להארכת המעצר אינן גלויות לעורכי-הדין, ועל-פי טענות עורכי-הדין, לעתים קרובות העילה להארכת המעצר היא כי טרם הוכן כתב אישום. בבית המשפט בשכם, ב-18.10.89, קיבל נשיא בית המשפט טענה זאת והחליט על הארכת מעצר למרות שהסינוור טען כי אי הכנת כתב אישום אינה עילה משפטית מספקת להארכת מעצר. הסינוור הוסיף ואמר כי לנאשם כליה אחת בלבד, וגם היא פגועה, וכי הוא נמצא בתנאים קשים כבר 42 יום. נשיא בית המשפט ציין, בהאריכו את המעצר ב-16 יום, כי:

הפרקטיקה באיזור, וגם בישראל היא שמאריכים מעצר על-מנת לאפשר לתביעה להגיש כתב אישום. זוהי עילת מעצר שהתגבשה בפרקטיקה. באיזור מספר העצורים הוא גבוה ביותר ולכן נותנים תקופות יותר ארוכות.

תצפיות בבית-המשפט ברמאללה

התצפיות בבית-המשפט ברמאללה נעשו על-ידי עורכי-דין ישראלים מיומנים שרשמו רישום מדוייק של הדיון באולם בית-המשפט.

ריכזה את המידע ד"ר סיליה פסברג. השתתפו בצפיה: ד"ר סיליה פסברג, עו"ד דנה בריקסמן, עו"ד יובל גלאון, עו"ד אייל ויטנברג, עו"ד אורנה מאיר, עו"ד אסף שחם ועו"ד חגי שמואלי. כמו כן סייעו לנו ד"ר אניטה מטווח וד"ר עידית דורון, שאת התרשמותה פרסמנו בנפרד בנספח י'.

פרט לדיווח המילולי, סיכמו עורכי-הדין את התרשמויותיהם בהשוואה למוכר להם מבתי-המשפט בישראל, על גבי שאלונים שנמסרו להם והוכנו על-ידי ד"ר סיליה פסברג וד"ר דפנה גולך (נספח יא').

התצפיות נערכו בשתי שיטות המשלימות זו את זו. ראשית, במשך 8 חודשים, נערכו תצפיות, ללא התראה מוקדמת ובאורח אקראי לחלוטין. התצפיות נערכו בימים שונים בשבוע, באולמות בהם שפטו שופטים שונים וטענו עורכי-דין ותובעים שונים.

שנית, נערכה תצפית מסודרת יום-יומית בין ה-10-21 בספטמבר (למעט יום עוצר בו לא הורשנו להיכנס) כדי לעמוד על שיגרת היום-יום בבית-המשפט ולהשלים את המידעם האקראי שנערך על פרק זמן גדול יותר. בדרך כלל ניתנת גישה חופשית לבתי-המשפט, אם כי יש לציין שהחיילים השומרים בשער ואלה השומרים על העצירים אינם מודעים כנראה לעקרון פומביות הדיון ורבים מביניהם מתייחסים בחשדנות לכל מי שמבקש לצפות בהליכים, ובאופן מיוחד למי שצופה ורושם בזמן הדיון.

חמישה בני משפחה של נאשמים ניגשו אלינו במהלך ימי הצפיה וטענו כי נוכחותנו, כעדים ישראלים, משפיעה על השופטים והתובעים. במקרה אחד אף ניגשו אלינו נאשמים שזוכו ואמרו שנוכחותנו באולם סייעה להם להיות מזוכים. מובן שקשה לדעת כיצד, אם בכלל, משפיעה נוכחות של עורכי-דין ישראלים על ההליך המשפטי בבית-המשפט הצבאי, אולם יש לקחת בחשבון אפשרות כזאת.

יוגש, כי פעם אחת בלבד לא אופשר לעובד "בצלם" להיכנס לבית-המשפט. היה זה כאשר באסם עיד, תושב ישראלי, ביקש להיכנס עם עורך-הדין יובל גלאון. עד כה לא נענינו על מברקנו אל אלוף הפיקוד, בו ביקשנו הסבר לאפליה המפורשת במתן כניסה לבית-המשפט בין יהודים וערבים.

עורכי-הדין הצופים לא "תודרכו" מראש: לא נמסר להם על טענות עורכי-הדין המופיעים בשטחים ואף הודגש בפניהם שאין הכוונה לשוחח עם נאשמים או ללמוד מה קורה מעבר לכתלי בית-המשפט. הם נתבקשו לדווח על מה שראו ושמעו בעת הצפיה. לצורך השוואה, ביקרנו גם בבית-המשפט בשכם. גם הוא בית-משפט גדול הפועל בגדה. הבעיות בשכם נראות רבות וחמורות הרבה יותר מאשר בבית-המשפט ברמאללה.

עוה"ד על גוזלאן, יו"ר איגוד עורכי-הדין הערבים בגדה הסיביר, כי בתי-המשפט בשכם וברמאללה שונים מאוד, וכי רמאללה יחסית לשכם היא "גן העדן של עורכי-הדין".³⁴ דעה זאת שמענו מכל עורכי-הדין איתם שוחחנו, אם כי הדיעות לא היו אחידות בקשר לסיבות לכך.³⁵ נמסר לנו כי רמת הענישה בשכם גבוהה מברמאללה, כי היחס לעורכי-הדין גרוע יותר וכן כי בשל אי-סדר בעבודת המזכירות בשכם, קשה מאוד לנהל שם משפט, והדחיות מרובות יותר מאשר ברמאללה.

עורכי-דין אחדים סברו כי ההבדלים בין בתי-המשפט נובעים מהמיקום הגיאוגרפי, כשבשכם יש הרבה יותר פעילות עוינת לישראל, ובית-המשפט משרת את מחנות הפליטים שבסביבה, בהם יש מעצרים רבים. בית-המשפט בשכם מהווה גם בסיס לדיונים במעצרים מינהליים. עורכי-דין אחרים חשבו כי ההבדלים נובעים מהבדלים אישיים בין נשיאי בתי-המשפט השונים. יש שייחסו את הסדר היחסי במזכירות בית-המשפט ברמאללה לכך

שהיא נוהלה במשך שנים על-ידי אנשי קבע, ולא חיילי חובה המתחלפים תכופות. סיכום התצפיות מתייחס, אם כן, לבית-המשפט המתואר כטוב ביותר בין בתי-המשפט הצבאיים, ואין לראות בו מידגם למתרחש בבתי-משפט אחרים, אלא תיאור מצב של התמונה הטובה מביניהם.

התרשמויות הצופים היו אחידות, להוציא התצפית בבית-המשפט לערעורים, המקיים את דיוניו ברמאללה. בית-משפט זה הותיר רושם טוב. עו"ד דנה בריקסמן, בסכמה את תצפיתה בבית-המשפט לערעורים כתבה:

התרשמותי היתה כי ההליך היה תקין. למערערים ולמשיבים ניתנה מלוא ההזדמנות להביא את טענותיהם בפני בית-המשפט והם זכו ליחס הוגן ורציני. לאורך כל הדיונים היה תרגום סימולטני לערבית ואב בית הדין דאג לוודא שמהלך הדיון מובן למערערים ולמשיבים.

מסיכומי התצפיות האחרות עלתה ביקורת קשה ביותר לגבי ההליך המשפטי, פעילות מזכירות בית-המשפט, היחס לעורכי-הדין והתנאים הפיסיים בבית- המשפט וסביבתו. הפרק ידון בארבעה נושאים עיקריים שעלו מן התצפיות: התנאים הפיסיים הבעייתיים בהם מתנהלים המשפטים, הדחיות המרובות של הדיונים, שחרור בערובה וההליך המשפטי עצמו.

תאור פיסה

בבית-המשפט ברמאללה שלושה אולמות ומזכירות. מבני בית-המשפט, בחוץ וגם בפנים, מלוכלכים ביותר, אולמות בית-המשפט וסביבתם מוזנחים באופן שאינו ראוי לא לבית-משפט ולא למחנה צבאי המכבדים את עצמם.

תנאים לעורכי-דין:

אין חדר לעורכי-הדין: אלה מחכים בעמידה מחוץ לבניינים או בכניסה למזכירות, או בתוך אולמות הדין, שם יש גם מקומות ישיבה. הסתבר במשך הביקורים כי עורכי-הדין מבלים באיזור בית-המשפט שעות רבות בלא כל אפשרות מעשית להתכונן למשפטים או לעסוק בעבודתם, ובלא כל סביבה מתאימה לניהול מפגשים עם לקוחותיהם ועם עמיתיהם. מאחר שאין גם מקום למפגש בין עורכי-הדין ללקוח, מרבית המפגשים מתקיימים באולם בית-המשפט בנוכחות השופט, התביעה והקהל, או בצעקות בין הפרוודור לחדר המעצר.

אין חדר למפגשים בין עורכי-הדין ללקוחותיהם: הנאשמים שבמעצר מובלים ממיתקני הכליאה לבתי-המשפט באוטובוסים. בזמן שאינם באולם בית-המשפט הם מוחזקים באחד משני חדרים קטנים, מלוכלכים, ללא מקומות ישיבה ובהם מספר רב של עצירים ללא הבחנת גיל או סוג העבירה המיוחסת להם, המבלים שם שעות רבות בתנאים צפופים, חשוכים ולא מאווררים. אין מקום לביקורי משפחות ולפי מה שנראה אין סידורים קבועים לביקורים כאלה, והרבה תלוי בחסדי חיילי המשמר.

לעצורים ולסניגורים הפלסטינים אין גישה לחדר האוכל או לשקם. לחיילים ולסניגורים יהודים יש גישה למקומות אלה. הסניגורים הפלסטינים והנאשמים שאינם במעצר צריכים לצאת מהמתנה כדי להשיג אוכל או שתיה, כאשר המתנה מרוחק ממרכז העיר, והכניסה אליו מלווה בקשיים ביורוקרטיים רבים.

מאז ספטמבר '89, הכניסה למזכירות בית-המשפט ברמאללה אסורה לעורכי-הדין. כך מצוין בפירוש בשלט על דלת המזכירות. עורכי-הדין אמורים לקבל את כל החומר הקשור במשפטיהם – תאריכים למשפט, שחרורים בערובה וכד' – דרך צוהר הפתוח במזכירות. עורכי-הדין עומדים בחוץ בשמש הקיץ ומחכים בתור לצוהר (טרם נודע לנו מה יהיה ההסדר בחורף). כל הפניות נעשות רק דרך המתורגמן, ואין שעות קבועות בהן הוא נמצא. המתורגמן עסוק לא רק בפניות עורכי-הדין אלא גם בעבודת תרגום המשפטים. מכיוון שכך, קורה שעורכי-הדין אינם מודעים לתאריכי המשפטים שנקבעו למרשיהם, או שאינם יכולים לטפל בשחרורים ובשחרורים בערובה.

לוח זמנים

הזמנות לדין הנשלחות לנאשמים ולעדים דורשות התייצבות בשעה 8:30 בבוקר אך בכל המקרים בהם צפינו העצירים לא הגיעו לפני 9:30. רק פעם אחת החלו הדיונים לפני 10:15, וברוב הימים המשפטים החלו רק בין 10:30-11:00. בסביבות 12:00 מתחילה הפסקה. ברוב המקרים לא הודיעו על אורך ההפסקה ובמקרים שהודיעו, לא הקפידו על כך.*

לאורך כל תקופת ההפסקה העצירים מוחזקים בחדר המעצר, עורכי-הדין מחכים באפס מעשה, שכן אין חדר עורכי-דין ואין אפשרות מעשית לנצל שעות אלה באופן סביר.

* לדוגמא, ב-10 לספטמבר '89 נקבעו 33 משפטים בפני אותו שופט ברמאללה. הדיונים החלו ב-10:40. עד ההפסקה התקיימו דיונים ב-10 תיקים (כולם נדחו למועד אחר). ב-12:15 קבע השופט כי הוא יוצא לרבע שעה הפסקה. הוא חזר ב-13:40.

מאחר שלא ברור מתי יתחילו הדיונים, היו מקרים רבים, בתחילת יום הדיונים או לאחר הפסקות, שבהם גם הסינגורים וגם קציני הליווי נעדרו מהאולם כאשר השופטים נכנסו והיה צורך להמתין להם ולשלוח אנשים שיחפשו אחריהם. כך גם, למרות שמזכירות בתי-המשפט יודעת בדרך כלל אילו נאשמים מיוצגים על-ידי אילו עורכי-דין, נקבעים משפטים לאותו עורך-דין באולמות שונים ומאחר שלא ידוע מתי יידון איזה תיק, קורה תכופות שעורך-הדין אינו נמצא במקום הנכון בזמן הנכון.

הדיונים נמשכים עד לשעות הערב. לעתים עד 19:00-20:00, מכיוון שלא ברור אילו משפטים ייערכו באיזו שעה מחכים עורכי-הדין, הנאשמים והמשפחות ימים ארוכים עד שנשמע הדיון בעניינם.

נוכחות משפחות הנאשמים

מחוץ לגדרות בית-המשפט נמצאים כל יום עשרות אנשים הבאים לפגוש את בני משפחתם העומדים לדין. אין כל סידורי ישיבה בחוץ והממתניים יושבים על המדרכה ללא כל מחסה מהשמש או הגשם. הם יושבים חסרי אונים בלי שינתן להם להיכנס לבית-המשפט, או יוהר להם מתי, אם בכלל, יורשו להיכנס.

עורכי-הדין הפלסטיניים מוקפים, עם הגיעם למקום, בעשרות אנשים המבקשים לדעת האם המשפט של בני משפחתם אכן עומד להתקיים באותו יום, או שהם מחכים לשווא. רשימת התיקים התלויה על קיר מזכירות בית-המשפט איננה נמצאת בחוץ, והממתניים אינם יודעים אילו משפטים יתקיימו.

ב-25.10.89 ניגשו אלינו שתי אימהות שסיפרו כי זאת להן הפעם החמישית שהן באות והמשפט לא מתקיים. יוצין כי במקרים רבים גם אם המשפטים מתקיימים, הנאשמים העצורים אינם מובאים לבית-המשפט ולפיכך הם לא פוגשים את משפחותיהם.

היחס למשפחות הנאשמים משפיל ביותר. עשרות אנשים יושבים במשך שעות ארוכות בלי שאיש טורח לסייע להם ולספק להם מידע מינימלי על המתרחש בתוך בית-המשפט, שבהיותו חלק ממחנה המימשל הצבאי, הריהו מוקף גדרות וחיילים השומרים על הכניסות. למרות שהצו מדגיש כי אולם בית-המשפט פתוח לקהל אלא אם בית-המשפט החליט אחרת, ההחלטה מי ייכנס אל האולם נתונה לחיילים היושבים בשער. בדרך כלל מותרת כניסת בן משפחה אחד לכל נאשם.

טענות בדבר העלבות ופגיעות פיסיות בבני משפחה ובנאשמים המבקשים להיכנס לאולם בית-המשפט, נשמעו מפי כל עורכי-הדין. עוה"ד אביגדור פלדמן, סיפר כי היה עד למקרה בו לקוחותו, סמיחה חליל, הוכתה באלה ונפצעה בצורה די רצינית על-ידי חייל שלא רצה לאפשר לה כניסה לבית- המשפט. עורך-הדין ביקש את התערבות שניא בית-המשפט סא"ל שפירא, אך נענה כי הסדרים מסביב לבית-המשפט אינם בסמכותו.³⁶

סדר באולם

עם כל קבוצה של עצורים יש קבוצה של חיילי ליווי. על קן גם בכל אולם יש מספר חיילים מכל מיתקן כלואה, בין שהם בתפקיד ובין שהם יושבים באולם מחוסר ברירה. בכל רגע נתון יכול שיהיו עוד כ-10 חיילים בנוסף על השופטים, התובע, המתרגם והמזכיר. לא מובטח שבין החיילים הללו יהיה חייל שמתמצא במספרי התיקים והעצורים, ומטבע הדברים יש תחלופה רבה בין החיילים לבין עצמם. חיפושים אחר החייל האחראי, חילופי משמרות, כניסה ויציאה אינסופית של חיילים, והתייעצויות עם השופט, המתרגם והמזכיר במשך הדיון כולו, כל אלה גורמים לתנועה רבה ולרעש בלתי פוסק במשך הדיון. רעש זה מוגבר על-ידי החיילים והעצורים שמחוץ לאולם, וחיילי המחנה בכלל. במשך כל יום הדיונים נשמעות צעקות ודיבורים בקול רם.

כך גם בסמוך לחלונות האולמות יש תנועה רבה של רכב צבאי וקולות רדיו חזקים, שנשמעים בחדר כאילו לא היה קיר מפריד. כתוצאה מכל אלה, לא זו בלבד שכל הצדדים מתקשים לשמוע אחד את השני אלא שגם אין אפשרות לנהל את הדיון בשקט ובכבוד הראויים. הרעש והתנועה המתמדת גורמים לכל הצדדים להתעצבן ולהתבלבל והדבר ניכר בהתנהגותם. החיילים הרבים המעורבים בהליך אינם מתייחסים למקום כאל בית-משפט, ובקושי מתייחסים בכבוד לשופט. אפילו לא כל התובעים הצבאיים טורחים לקום בדברם אל השופט.

בכל אולם יושב מתרגם. באחד הביקורים שערכנו, באולם אחד כמעט שלא היה תרגום בכלל. ברוב הביקורים המתרגם דיבר באופן מונוטוני ושקט שקשה לשמוע וקשה להבין. מתרגם אחד ברמאללה תרגם פחות או יותר מילולית ובצורה מדויקת דיה, אך מתרגם אחר לא תרגם את כל מה שנאמר על-ידי הגורמים המעורבים, טעה תכופות, תוקן על-ידי סניגורים שישבו במקום, ולעתים כלל לא ידע כיצד לתרגם. התרגום אמור לסייע לנאשם להבין את הנאמר בעניינו, אולם במקרים רבים משמש המתרגם (חייל בסדיר בדרך כלל) כמזכיר המתעסק בחיפוש תיקים ולא כמתרגם, והנאשם, ולעתים גם עורכי-הדין הפלסטיניים, אינם זוכים לתרגום הנאמר.

בכל אולם מגודר איזור לנאשמים עצירים. לרוב יש הרבה יותר עצירים מאשר מספר מקומות ישיבה, והם מצטופפים כשחלקם עומדים במשך מרבית שעות היום. גם ספסלי הקהל צפופים מאוד, משום שלא ברור מהו סדר הדיון בתיקים.

ב-25 באוקטובר '89 התקיים משפט ל-21 נאשמים. אב בית הדין ציווה על הקהל לפנות את האולם כדי שנציגי משפחות הנאשמים יוכלו להיכנס.

ב-12 בספטמבר '89 איים השופט איזקסון שש פעמים על אנשים מהקהל שיעצור אותם על בזיון בית הדין אם יתלחשו ביניהם. הוא אף שלח את אחד הנאשמים לתא מעצר עד אשר יגיע הדיון בעניינו. התלחשות בקהל לא רק שאיננה ההפרעה החמורה ביותר שאירעה באותו יום, אלא שמהלך הדיון בקושי נשמע בגלל רעש המכוניות, מכשירי הרדיו וקולות החיילים שנכנסו ויצאו.

דחיית משפטים

בשעה בה רוב גדול של הנעצרים מוחזק במעצר עד תום ההליכים, יש חשיבות רבה מאוד לקיום המשפטים במועד ולסיומם במהירות. דחיית משפטים גורמת עול לאנשים המוחזקים במעצר למרות היותם חפים מפשע וסבל מיותר לבני משפחותיהם. הדחיה גם מסרבלת את המערכת המשפטית, מעמיסה עליה עומס מיותר בשעה שהיא ממילא קורסת תחת מספר התיקים העצום.

למרות זאת, דחיית משפטים, ללא שמיעת ראיות, היא כה שכיחה בבית-המשפט הצבאי ברמאללה, עד כי על כל דיון בו הושמעו ראיות היו 9-10 דיונים שנדחו משום שהנאשמים העצורים לא הובאו מבתי המעצר, עדי התביעה לא התייצבו או שהתיקים לא נמצאו. לא היה יום אחד שבו לא קרו מקרים כאלה. כל השופטים העירו על הקשיים הכרוכים בתנאי עבודה כאלה, על עינויי הדין, על זלזול התביעה בבית- המשפט ועל התרשלות עובדי המזכירות. למרות שהטענות נשמעו פעמים רבות, לא ניכר היה כל שינוי במצב מחודש מארס בו התחילה התצפית ועד סוף אוקטובר.

ארבעת הגורמים העיקריים לדחיית משפטים הם:

- א. בקשת ההגנה לדחיה על-מנת לסיים עסקת טיעון.
- ב. היעדרם של נאשמים עצורים.
- ג. היעדר עדי תביעה.
- ד. היעדר תיקים או חומר ראיות בתיקי התביעה.

בעוד הגורם הראשון, דחייתו, בקשת ההגנה, הוא שכיח גם בישראל, שלוש הסיבות האחרונות לדחיית דיונים מאפיינות את בתי-המשפט הצבאיים בשטחים, ונדון בהם כאן בהרחבה.

יצוין עם זאת, שארבעה דיונים שהיינו עדים להם, נדחו בשל היעדר עורך-הדין. במקרה אחד נודע לנאשם לראשונה בבית-המשפט שעורכת-דינו נמצאת בחו"ל והדיון נדחה ב-6 שבועות.³⁷ בשני מקרים אחרים נדחה הדיון כי עורך-הדין לא התייצב. לא ברור לנו אם ידע על קיום המשפט. במשך ימי התצפית היינו עדים לכמה מקרים בהם נודע לעורכי-הדין על הדיון במקרה, בעודם טוענים בתיק אחר.³⁸ במקרה רביעי עורך-הדין לא הופיע, משום שהוא עצור במעצר מינהלי בקציעות.³⁹

התייצבות נאשמים עצורים

ברוב המקרים אי אפשר לדון בתיקו של נאשם אם הוא לא נוכח בדיון. כך שמשפטים של נאשמים עצורים רבים, שאינם מובאים לבית-המשפט, נדחים שלא באשמתם ומעצרים מוארך בכחודש ימים, עד למועד החדש שנקבע. בשלושה מקרים שהיינו נוכחים בהם דנו בשחרור נאשמים למרות שלא הובאו לבית-המשפט. במקרה אחד נכח אביו של נער בן 15 שהואשם ביידוי אבנים והיה עצור למעלה מארבעה חודשים. האב הסכים לקבל עסקת טיעון בשם בנו. השופט ספי אלון קיבל את עסקת הטיעון, באומרו שהוא מתחשב בגילו הצעיר של הנאשם, ובכך שזאת הישיבה החמישית שבה עד התביעה לא הופיע.⁴⁰ השופט גזר על הנאשם בהיעדרו 12 חודשי מאסר מתוכם רציני בפועל עד ליום פסק-הדין והשאר על-תנאי לתקופה של שנתיים. כמו כן הטיל קנס כספי בסך 350 ש"ח או 7 ימי מאסר תמורתו.

במקרה שני הסכים השופט שפירא, ב-25 באוקטובר '89, לשפוט נאשם בהיעדרו ולקבל את עסקת הטיעון שסוכמה בין ההגנה והתביעה כבר ביולי, אולם לא הוצאה אל הפועל משום שהנאשם לא הובא מאז אל בית-המשפט. הנאשם, שנעצר בהיותו בן 16, היה עצור מן ה-9.5.88 ועורכת-הדין שלו טענה כי הוחזק בתנאים הגייניים ירודים בתא מעצר בעתלית, שם קיבל מחלת עור קשה שלא טופלה כראוי ותיהפך כנראה למחלה כרונית. הסניגורית טענה עוד "הגענו לעסקת טיעון בין שנה לשנתיים והוא יושב כבר שנה וחצי. אני רוצה

לגמור". לבסוף הוסיפה כי יש לברך על כל תיק מ-1988 שמשתיים בסוף שנת 1989. התובע העיר כי יש עדיין משפטים המתנהלים מ-1987, אולם השופט הסכים לקבל את עסקת הטיעון וגזר על הנאשם, בהיעדרו, 45 חודשים ומתוכם 21 בפועל.⁴¹

במקרה שליש שהיינו עדים לו הסכים השופט לעסקת טיעון בהיעדר הנאשם, לאחר שבדק את ייפוי הכוח שהציג לו עורך-הדין.⁴² אלו הם מקרים יוצאי דופן. ככלל, משפטים של עצורים שאינם מובאים למשפט – נדחה.

לפחות ביום צפיה אחד לא הובא אף לא אחד מהעצורים ממחנה עופר.⁴³ בכל אחד מהימים האחרים הגיעו רק חלק מהנאשמים העצורים: חלקם לא נמצאו בבתי המעצר משם הזומנו, אחרים לא הופיעו ברשימה שקיבלה מזכירות בית המעצר. ביום אחד לדוגמה לא הובאו הנאשמים ב-16 תיקים.⁴⁴

בהזדמנות אחת הבהיר קצין הליווי ממחנה "עופר", רס"ן במילואים, לבית-המשפט, שאין כל תקשורת בין בתי-המשפט למחנה "עופר", כי לא מתקבלות הזמנות בכלל וכי כל הבאת העצירים מתנהלת על יסוד רישומיו וזכרונו של יהודה (כנראה נהג האוטובוס).⁴⁵ קציני הליווי נשלחים תכופות לבדוק מי מהעצורים הגיע ומי לא ובדרך כלל אין תיאום בין רשימת המשפטים האמורים להתקיים ורשימת העצורים שהובאו על ידיהם. כאמור, פרט לשלושה מקרים שהיינו עדים להם, משפטיהם של כל הנאשמים שלא הובאו לבית-המשפט נדחו, בדרך כלל לחודש ימים, שבו הם ישהו במעצר, ללא שליטה על התייצבותם לדיון.

כתוצאה מאי הבאת נאשמים עצורים, ניתנים לעתים פסקי-דין שונים לנאשמים המואשמים יחד באותה עבירה. נאשמים עצורים שהובאו לדיון זוכים לעתים לדין שונה מאלה שלא הובאו שלא באשמתם. אחת הדוגמאות היא זיכוי של נאשם אחד מתוך שלושה מכיוון שעד התביעה לא התייצב. שני הנאשמים האחרים עצורים ולא הובאו לדיון, ולפיכך לא זוכו עמו.

לאחר בקשת התביעה לדחייה, התנהל המשפט כך:

- השופט – מי עצור? מי משוחררי מה קורה עם כל הנאשמים האחרים?
- תובע – נאשמים 3 ו-4 משוחררים בערבות.
- שופט – אתה יודע שנאשם 1 בכלל זוכה? אין פה שום רישום על זה.
- תובע – יש לי פה רישום שהנאשם זוכה. אני לא יודע בדיוק. לא כתוב איזה נאשם אבל זה כנראה נאשם מספר 1.
- נאשם 2 כנראה במעצר ונאשם 3 ו-4 משוחררים בערבות. אחד מהם יכול להיות יושב שוב על דברים אחרים.
- עורך-דין – עצור מספר 3 הוא עציר מינהלי בקציעות ל-6 חודשים.
- תובע – אני לא בטוח שזה קשור לעבירה שמדובר בה פה.
- שופט – לאור הדחיות הרבות בתיק זה, ולאור היעדר הוכחות מצד התביעה, ולאור הדחיות הרבות ללא סיבה, אני דוחה את הבקשה של התביעה לדחיה. אני מזכה את הנאשם.⁴⁶

כלומר, למרות שהתביעה לא הציגה הוכחות, ולמרות שהנאשמים לא הובאו ממעצר שלא באשמתם, זוכה רק אחד מהם, זה שהיה משוחרר בערובה ולכן יכול היה להתייצב למשפטו.

התקשורת הלקויה בין מזכירות בית-המשפט והנהלות בתי המעצר, החלטות שרירותיות של מפקדי בתי כלא או כל גורם אחר המונע בעד עצורים, שלא באשמתם, מלהופיע בבית-המשפט, יוצרים לא רק עינוי דין וסרבול מיותר של המערכת המשפטית ובזבוז זמן יקר של שופטים ותובעים, הם גם מקשים מאוד על משפחות הנאשמים וסניגוריהם. המשפחות כאמור, יושבות מחוץ לגדרות המחנה, לא יודעות האם יקריהם יגיעו אם לאו. הן אינן יכולות לברר דבר מחוץ למחנה, אלא אמורות להמתין עד שייקראו, אם ייקראו, להיכנס אל תוך בית-המשפט, ורק אז יוברר האם הנאשם העצור הובא אל בית-המשפט או לא.

בית-המשפט ברמאללה משרת איזור גיאוגרפי גדול מאוד. בכל פעם שנכנסנו לבית-המשפט התקהלו בחוף עשרות אנשים שתהו האם היום יגיעו סוף סוף יקיריהם. חלקם התלוננו שזאת הפעם החמישית והשישית שהם מגיעים לשווא.

גם עורכי-הדין טוענים כי אי הבאת עצורים מקשה מאוד על מלאכתם. עורך-דין חוסיין אבו חוסיין, הסביר ל"בצלם" שהוא ממעט עתה מאוד לייצג לקוחות בשטחים. מבחינתו, נסיעה לבית-המשפט כדי לייצג לקוח אחד, היא, ברבים מהמקרים בזבוז של יום שלם לשווא. מכיוון שלא ניתן לדעת באיזה שעה יתקיים המשפט הוא אמור להיות בבית-המשפט מ-9:00 בבוקר ועד שעות הערב. בהרבה מהמקרים מסתבר לו אז שלקוחו בכלל לא הובא לבית-המשפט ומשפטו ממילא נדחה.⁴⁷

תופעת אי הבאת נאשמים עצורים למשפט רווחת כנראה לא רק בבתי-המשפט ברמאללה ובשכם. התובע הצבאי סרן משה בכר, מתלונן על דחיית 18 משפטים ביום אחד בחברון. הוא כותב אל רמ"ט הפיקוד והפצ"ר:

1. לאתמול יום ב' 8.5.89 היו קבועים 18 (שמונה עשרה) תיקי שיפוט מהיר של נפות בית לחם וחברון אשר אמורים היו להידון כולם בחברון.
2. על-ידי מזכירות בית-המשפט הצבאי ברמאללה נמסר לי כי המשפטים תואמו כמקובל עם החטיבה בחברון ורשימת התיקים שנקבעו לאותו יום הועברה לתביעה מבעוד מועד והתובע שהופיע בחברון צוייד בכל תיקי התביעה הדרושים.
3. בהגיע השופט והתובע לחברון, ולאחר בדיקה מקיפה שערכו במקום, הוברר להם כי אף לא אחד מן הנאשמים לא נמצא במיתקן ההשגיחה בחברון. שלא לדבר על כך שאף לא אחד מן העדים לא התייצב למתן העדות...
4. מובן כי במצב דברים זה לא ניתן היה לקיים אף לא אחד משמונה-עשר המשפטים המתוכננים (נספח י"ב).

אי התייצבות עדים

אי התייצבות עדי תביעה היא עילה נוספת לדחיית משפטים. בדרך כלל נדחים המשפטים לתקופה של כחודש, בה מוחזקים רוב הנאשמים במעצר. על כל עד תביעה שהתייצב בימי הצפייה, לא הופיעו 4 עדים.

עדי התביעה הם ברובם חיילים ושוטרים, שעצרו את הנאשמים או היו עדים למקום התקרית, ומיעוטם עדים פלסטיניים או מתנחלים. אי התייצבות עדים ב-4 או 5 ישיבות היא נורמה. בדרך כלל מגיעים לעסקת טיעון אחרי ישיבה חמישית או שישית שהעדים לא הגיעו אליה.

תובע צבאי ותיק בדרגת סגן (מ') הסביר לנו כי אי הופעת עדי תביעה היא חלק מנורמה מקובלת בבית-המשפט; התביעה יכולה לעשות מעט מאוד כדי להביא את עדיה להעיד בבית-המשפט. חיילי המילואים משתחררים ואינם מעוניינים לנסוע להעיד בשטחים. לדברי התובע הצבאי הסינוגורים מרוצים אף הם מהמצב שכן כשהעדים מתייצבים עדותם מתקבלת כמעט תמיד ואז רמת הענישה היא גבוהה יותר. השופטים מעירים על המצב, מוחים, קוראים לנציג המזכירות כדי לברר מדוע לא התייצבו העדים, ונוזפים תביעה על כי היא מתרשלת בתפקידה. ביום אחד הפסיק שופט את המשפטים שש פעמים כדי לגעור בתובע על התרשלותו.

בחוק קיימות סנקציות שניתן להיעזר בהן כדי להביא עדי תביעה אל בית-המשפט. השופט איזקסון ציין כי אין הוא נמנע מלהפעיל סנקציות על עדי תביעה ישראלים. במקרה אחד, עליו דווח בעיתונות, נעצר עד התביעה למשך שבוע כדי להבטיח התייצבותו בבית-המשפט.⁴⁸ מקרה זה הוא נדיר ביותר.

היינו עדים ל-4 מקרים בהם זוכו נאשמים בשל אי התייצבות עדים. נפרט שניים ממקרים יוצאי דופן אלה כדי שיעידו על הכלל.

1. בדונו בתיק שנמשך מ-1988, כשזאת הישיבה ה-11 ועד כה עד התביעה לא הגיע, העיר השופט לתובע "בכתב האישים מופיע שד' בן גוריון בחולון ולמה אין מספרי אנחנו משמשים זרוע של הדואר? מילא אם זה היה בחמישה תיקים, אבל זה ביזוי לכולנו, זה מצב מביש"⁵⁰
- השופט ביקש מעורך-הדין עוסמה עודה להגיע לעסקת טיעון, אולם עורך-הדין טען כי אחרי דחיות רבות כל-כך אין הוא יכול לייצג את מרשו בכבוד ולהגיע לעסקת טיעון כלשהי.
- התובע אמר "אני מבין שהיו לפחות 10 ישיבות שהעד לא הגיע. לאור העובדה שהנאשם היה במעצר ושחרר בערבות, ואם אדוני יראה לנכון לא לדחות אקבל זאת בהבנה"⁵¹
2. הדיון בתיק 2572/89, בו זוכו חמישה נאשמים (השישי זוכה קודם לכן) לאחר שעדי התביעה לא הופיעו 6 או 7 פעמים, מובא במלואו בנספח טי.⁵² בתיק זה הואשמו שישה אנשים בידוויי אבנים, אחד מהם שוחרר לאחר שבית-המשפט ראה תעודות על מצב בריאותו. האיש הינו עיוור. לאחר שחרורם הבהיר להם השופט כי הם משוחררים בשל בעיות טכניות אולם הוא משוכנע כי הם אכן זרקו אבנים.
- יצוין כי במקרים מסוימים עדי התביעה היו אנשי משטרה שלא התייצבו. באחד המקרים ביקש השופט לנסות ולאתר את העד השוטר עוד באותו יום ולהביאו לבית-המשפט משום שזאת היתה הפעם השלישית שלא התייצב בה.

תיק נעלם

- רבים מימי הדיונים מתחילים כשהשופט שואל את המתורגמן "איזה תיקים יש לך?", "באיזה תיקים יש לנו עדים?" אחר כך מבררים באילו תיקים הופיעו הנאשמים, ועל-פי סדר זה מתקיים הדיון.
- בכל יום צפיה חסרו תיקים. חלקם נמצאו מאוחר יותר במזכירות בית-המשפט. אחרים לא נמצאו. היו מקרים לא מעטים שלתובע לא היה תיק שתוכנן לאותו יום ובמקרים אחרים היה חסר חומר חקירה חיוני בתיק שלו.⁵³ כשהתיקים אינם נמצאים המשפטים נדחים, ורוב הנאשמים מחכים למועד הדיון הבא במעצר.
- במקרים טובים יותר נמצא תיק אחד בידי התובע או השופט, ואז נעשים ניסיונות לשתף פעולה בין השניים. נכחו במספר מקרים בהם התובע ראה לראשונה את התיק עם תחילת הדיון וביקש דחיה כדי ללמוד את הנושא. אחד השופטים העיר שאולם בית-המשפט איננו המקום להתחיל ללמוד את התיקים, ואם כך ינהגו התובעים יצטרכו לשלם גם שכר לימוד⁵⁴ במקרה אחר נקבע משפט, והתביעה התכוננה, נגד אדם בגין עבירה שהוא כבר נשפט עליה וגמר לרצות את עונשו. בתחילה התיק לא נמצא כלל וכאשר הוא נמצא לבסוף ותשומת לבו של השופט הוסבה לפסק-הדין, על-ידי הסניגור, לא מצא התובע כל רישום בעניין זה בתיק שלו.⁵⁵
- במקרה אחר, לאחר שהנאשם כבר נמצא שנה במעצר, הסביר השופט שפירא לתובע שזהו נאשם שלישי וששניים אחרים שהואשמו איתו כבר נשפטו. הנאשם ביקש להגיע לעסקת טיעון למרות שעורך דינו לא התייצב, אולם הדיון נדחה בכחודש ימים כדי שהתביעה תלמד את הנושא.⁵⁶ דחיות דיונים רבות מתקבלות על-פי בקשת התובע, הטוען כי לא קיבל את חומר הראיות לידי ממשרדי התביעה.⁵⁷
- עורכת-הדין מרי רוק מסרה לנו פרטי תיק (1511/89) בו נעצרו 16 נאשמים ב-4.9.88. שופט פסק את שחרורם בערובה של 2,000 ש"ח אולם שני נאשמים לא יכלו לגייס את הסכום הזה ולפיכך הושארו במעצר. בחמשת החודשים הראשונים של המשפט לא התייצבו עדי התביעה. מאז לא מתקיימים דיונים משום שהתיק לא נמצא. הנאשמים, המואשמים בהתארגנות בלתי חוקית ובזריקת אבנים על פלסטייני, עצורים למעלה משנה בלא התקדמות במשפטם.

שחרור בערובה

בית-המשפט רשאי לשחרר עצירים בערבות לפי סעיף 79 לצו בדבר הוראות הביטחון.⁵⁶ למעשה מספר המשוחררים בערובה הוא מזערי ורובם ככולם עצורים עד סיום ההליכים. מעצר עד תום ההליכים הוא כמעט "אוטומטי" בשטחים בעבירות של זריקת אבנים. השופטים הצבאיים מנמקים אי שחרור בערובה בטענה כי זריקת אבנים הפכה למכת מדינה. מדיניות זאת אושרה גם על ידי בית המשפט העליון.

למעשה, מכיוון שהמשפטים מתמשכים תקופות ארוכות עקב אי הופעת עדי תביעה, אי הבאת נאשמים-עצורים ובגלל העומס הגדול בבתי-המשפט, המעצר עד תום ההליכים מהווה כשלעצמו תקופת ענישה משמעותית. בעת התצפיות בבתי-המשפט הסתבר כי המעצר נתפס על-ידי כל הגורמים במערכת המשפטית כדרך של ענישה וכי אי-שחרור בערובה היא מקובלה מוסכמת בשטחים. ד"ר עידית דורון מדווחת על מקרה בו התביעה הסכימה לשחרור בערובה אולם השופט דחה את הבקשה (דו"ח ופרוטוקול הדיון בנספח י'). במקרה אחר, ב- 22.6.89, בשכם, שאל השופט את התובע "למה אתה מבקש להאריך את המעצר עד תום ההליכים?" והתובע ענה: "למה לא! ככה עושים תמיד."

בספטמבר 1989 שונו ההליכים וצומצמו בהרבה אפשרויות השחרור בערובה. הנהלים החדשים, הנקראים על-ידי עורכי-הדין המופיעים ברמאללה "נהלי איזקסון" (על שם השופט שהנהיג אותם), גורמים להתמרמרות רבה מצד עורכי-הדין.

בבית-המשפט ברמאללה צומצמה מאוד אפשרות עורכי-הדין לטיעון בדיון מיוחד לבקשת שחרור בערובה. על-פי הנוהל החדש כל בקשה מוגשת על-ידי עורך-הדין בכתב. ברמאללה קוראים את הבקשות ופוסקים – השופט איזקסון או נשיא בית-המשפט סא"ל שפירא – **ללא נוכחות עורכי-הדין או הנאשמים**. השופטים פונים אל המשטרה או אל התביעה בבקשה להציג את עמדתם ומכריעים ללא נוכחות הצדדים. לעתים, הם קובעים מועד לדיון. הבקשות מוגשות בצורה עורכי-הדין בבית-המשפט למתורגמן בלבד. אם המתורגמן לא נמצא או שהוא עסוק בעבודת התרגום, אין מי שיקבל את הבקשות. כך נדחת קבלת הבקשה לשחרור בערובה לעתים לימים ארוכים, בשעה שהשחוד נמצא במעצר.

הנוהל החדש מקטיץ בהרבה את סיכויי השחרור בערובה לאחר שניתנה החלטת שופט על מעצר עד תום ההליכים. בהיעדר טיעון בבית-המשפט, וללא נוכחות הנאשמים, נדחות כמעט כל הבקשות לשחרור בערובה. בימי התצפית שלנו היינו עדים למקרים בהם נאשמים היו עצורים למרות שגם התביעה סברה שאין טעם במעצר עד תום ההליכים. מדובר בעיקר בנושאי מסים ורשיונות, שהצורך במעצר עד תום ההליכים אינו יכול להיות מוצדק על רקע ביטחוני.

בעקבות מרד המסים בבית סאחור הועמדו סוחרים רבים לדיון על "אי דיווח" לשלטונות המס. עו"ד שלמה לקר ייצג 14 מהסוחרים ובקש שחרורם בערובה. הבקשה הוגשה בכתב, לנשיא בית-המשפט, כפי שמקובל בבית-משפט זה. השופט הורה לשחררם בערובה של 30,000-35,000 ש"ח. בעקבות פניה נוספת שהגיש עורך-הדין הסיכים השופט להוריד את סכום הערובה לסכומים שהנמוך בהם היה 10,000 ש"ח. זהו סכום גבוה בהרבה מהקנס שהושת עליהם בפסק-הדין. סכום זה מעלה שאלות בקשר לתפקיד מוסד השחרור בערובה. הסוחרים הועמדו לדיון באשמת אי דיווח, שהיא אשמה קלה יחסית. סניגורם טען כי יש חשש שדמי הערובה הגבוהים משמשים כמכשיר של ענישה. במצב זה של דחיה חוזרת ונשנית של משפטים, מעצר עד תום המשפט עלול להיות ארוך בהרבה מן העונש המכסימלי הנדרש על-ידי התביעה.

פינוי לדובר צה"ל בבקשה לדעת מהם הנתונים הרשמיים על מספר המשוחררים בערובה אולם פנייתנו לא נענתה.

יודגש כי ההנחיות על שחרור בערובה מופיעות בכתב על קיר מזכירות בית-המשפט, אולם אין הן הנחיות "רשמיות". כלומר, למרות שכל עורכי-הדין מצווים לנהוג על-פי הנהלים החדשים, לא הוצאו הוראות אלה על-ידי מפקד האיזור. גם אם יוצאו צווים כאלה, ספק אם הם יאושרו על-ידי בג"צ. הזכות לטעון, להופיע ולשכנע היא זכות מהותית ששליטתה מנוגדת לעקרונות המשפט.

חלק משופטי המילואים נוהגים להתייחס ביתר חיוב לבקשות שחרור בערובה. בשבוע האחרון של חודש ספטמבר הורה שופט מילואים על שחרור שני נאשמים בערובה. כמקובל, נדרשו המשפחות לשלם את תשלום הערובה ולחזור אל השופט לשם חתימה על צו השחרור. מכיוון שההחלטה נתקבלה בסוף יום העבודה, כשהדואר כבר היה סגור, שילמו המשפחות רק למחרת וחזרו עם הקבלה על תשלום דמי הערובה. את שופט המילואים שהשתחרר מן השירות החליף השופט איזקסון שסירב להורות על שחרור העצורים והעביר את הדיון לנשיא בית-המשפט.

באחד ממקרים אלה⁵⁹ פסק נשיא בית-המשפט כי הוא "מקפיד" את ההחלטה על השחרור בערובה כדי לבדוק אם היא נכונה, וכי יקבע מועד אחר לדון בנושא. עם זאת, הוא הציע לעורך-הדין להגיע לעסקת טיעון, ואמר שהמקרה יכול לסייע לנאשם לקולת עונשו. הוא הוסיף כי שופט המילואים טעה בכך שהסכים לשחרור בערובה. עורך-הדין הסכים לעסקת הטיעון, על-פיה נפסקו למרשו 7 חודשי מאסר בפועל ו-750 ש"ח, שכן זהו גזר-דין קל מהמקובל במקרים דומים, בהם נאשמים בייצור "חפץ מבעיר". גם במקרה השני הגיעה עורכת-הדין מרי רוק לעסקת טיעון לאחר שנשיא בית-המשפט סירב לכבד את החלטת שופט המילואים.

מקרים אלה מצביעים על כך ששופטי המילואים כפופים, מונחים ומודרכים על-ידי נשיא בית-המשפט, וכשהם מנסים להפעיל שיקול דעת עצמאי, מתערב הנשיא בהליך השיפוט מבלי שתהיה לו סמכות לכך. כל פגיעה בחוסר התלות של שופט, או בעצמאותו היא פגיעה בטוהר השיפוט.

ההלך השיפוטי

פעולת השופטים

היחס לנאשם מצד השופטים הוא בדרך כלל תקיין, וכך גם היחס לסניגוריה ולתביעה. עם זאת, נרשמו כמה חריגים. היה למשל שופט, שכאשר נאמר לו שהנאשם הגיע ועומד, אמר לסניגור: "שישב, אני לא רוצה לראות אותך". אותו שופט העיר לסניגור, שטען בצורה מכובדת ובעברית, שאין מקום לטענת NO CASE TO ANSWER וכי "מותר גם לעורכי-דין מהשטחים לקרוא את הפסיקה הישראלית".⁶⁰

שופט אחד נשמע צועק בחוסר סבלנות על הסניגור והנאשם שהיה משוחרר בערבות, מסרב לתת להם לדבר ודורש תשובות "כן או לא" לשאלותיו. כאשר הנאשם הצהיר כי הגיש דו"חות מס הכנסה, לא הורשה בשום פנים להוסיף ולהסביר, והשופט גער בו בנימה מאיימת וחשדנית כי אם הוא מטעה את בית- המשפט בהצהרתו, בית- המשפט יתחשב בכך בעת גזר-הדין. יש לציין כי באותו תיק, התובע לא התמצא כלל בעובדות, התחמק מהשאלה אם הנאשם הגיש או לא הגיש דו"חות, ולבסוף נאלץ להסכים ש"ייתכן שהוא הגיש אבל באיחור".⁶¹

הישו מקרים בהם נטל השופט חלק פעיל ביותר בחקירת העדים ובניהול המשפט. הגם שיש בכך לפעמים לייעל את הדין, יש טעם לפגם בהתערבות יתר בשיטה האדוורסרית, וזאת במיוחד כאשר השופט והתביעה לובשים אותם מדים.

כמו כן היו מקרים לא מעטים בהם לחץ השופט על התובע להחמיר בטיעונו לעונש ובעסקות הטיעון שהוא השלים. כך למשל, סירב לקבל את טענת התובע כי העבירה של נהיגה ללא רשיון ראויה רק לעונש של שלילת רשיון, באומרו "אי אפשר כבר לבקש זאת, העציר כבר ישב חודש במעצר".⁶² במקרה אחר תמה בקול מדוע התובע מבקש רק מאסר ולא קנס, ובמקרה אחר, שאל מדוע הוא מבקש תקופה קצרה כל-כך של מאסר על-תנאי. אותו שופט גם צעק לא פעם על עצירים ועל הקהל, ואיים על נאשמים רבים שיעצור אותם לאלתר. במקרה אחד החזיר את אחד הנאשמים לתא המעצר משום שהוא שוחח עם שכנו לספת הנאשמים. יצוין כי הנאשמים יושבים בצפיפות גדולה מאוד, ויכולים בקושי רב לעקוב אחרי המתרחש. הוצאת הנאשם מהאולם היתה מיד לאחר שהשופט דן עם אחד החיילים, תוך כדי מהלך המשפט, על תקינות רכבו.⁶³

יש לציין עם זאת שמרבית השופטים מתנהגים בצורה נאותה, אך נראים באופן ברור מותשים, עצבנים ומיואשים מהתנאים בהם מתנהלים המשפטים ומחוסר יכולתם להשליט סדר.

בעיה חמורה של מערכת השיפוט הצבאי היא כפיפותם של התובעים והשופטים הצבאיים לאותה יחידה צבאית. קידומים של תובעים ושופטים צבאיים כפוף לפרקליטות הצבאית, ולא אחת קצינים ששירתו כשופטים מקודמים לתפקידים בכירים אחרים בפרקליטות הצבאית. המעבר מן התביעה לשיפוט, ולעתים גם ההיפך, והתלות בפצ"ר לקידום, יוצרים בעיה של תלות שיפוטית לא בריאה ומחויבות של שופטים למערכת שמקדמת אותם. יצירת חטיבה נפרדת של שופטים וכפיפותה לגורם צה"לי אחר, היתה פותרת בעיה זאת, במראית פני הצדק.

עסקות טיעון

רוב המשפטים מסתכם בעסקות טיעון, כלומר, התביעה וההגנה מגיעות להסכם לפיו הנאשם מודה באשמה ומוטל עליו עונש שהוסכם בין הצדדים. במצב בו הנאשמים, רובם ככולם, אינם משוחררים בערובה אלא מחכים לסיום משפטים בתאי מעצר במשך חודשים, יש נטייה

להודות באשמה ובלבד לקצר את זמן המעצר.

השופטים לוחצים במקרים רבים "לגמור את העניין היום". מכיוון שחלק גדול מעדי התביעה אינו מגיע, מבהירים השופטים לנאשמים שאם "יגמרו היום" יוכלו להשתחרר, ואם לא, ייאלצו להישאר במעצר עד למועד הבא, אליו יוזמנו שוב עדי התביעה.

הבקשה "לגמור היום" היא למעשה בקשה להודות. במקרה אחד, בו לא היה הנאשם עצור וסירב להודות, הבהיר לו השופט כי הוא מסתכן מאוד וכי כדאי לו להודות היום ולא לשבת שנים בכלא כשעד התביעה יגיע בפעם הבאה.⁶⁴

עורכי-הדין המרבים להופיע בבתי-המשפט טוענים כי תנאי המעצר הקשים והידיעה כי המשפט עלול להידחות שוב ושוב בשל אי הופעת עדים, גורמים לכך שנאשמים רבים מעדיפים להודות גם בעבירות אותם לא ביצעו ובלבד שישתחררו.

בשישה מקרים לפחות בהם צפינו, הוצגה העסקה על-ידי השופט כמוצא קל מכל העניין. חזרו ונשנו ניסוחים כדוגמת הניסוחים הבאים: "תגמור היום ותצא מהר". "יתסרב לעסקה יידחה הדיון, תשב עד סוף המשפט ואם תורשע תקבל גם עונש נוסף".

מצד אחד ניתן להשקיף על התבטאויות נפוצות כאלה כתיאור המציאות ולא כלחץ בלתי הוגן. מצד אחר, כשביטויים אלה מצטרפים למציאות שבה דיונים נדחים ללא סוף, עדים אינם מתייצבים, עצירים אינם יכולים להיות בטוחים שיובאו לדיונים וכן הלאה, הפיתוי לוותר על משפט שבו מוכיחים אשמה, ולהודות כדי לצאת מהמצב, גדול ביותר ולמעשה אינו הוגן.

חוסר ההגינות מתבטא לא רק בעובדה שנסללת המעציר כל אפשרות סבירה לעמוד על זכותו למשפט שלם, אלא בכך שכל היוצרות נהפכים פה והענישה קודמת להרשעה ומחליפה ומייתרת אותה. מצטיירת תמונה בה העציר נענש באמצעות המעצר, ורק כאשר הוא מוכן להודות, מגיע יום השחרור או לכל הפחות הודעה על יום השחרור המיועד. הענישה קודמת להרשעה לא רק בפועל אלא גם כמאפיין מוסדי, בית-המשפט מצטייר רק כקובע מועד סיום לעונש, ולא כמכריע בשאלת אשמה וחפות.

חלק גדול מהמשא והמתן בין התביעה להגנה מתנהל בתוך בית-המשפט בעת הדיון, למרות ששופטים העירו לא פעם כי עניינים אלה צריכים להיגמר לפני הדיון, הם עודדו את התופעה על-ידי שיזמו עסקות, חזרו והציעו אותן בשלבים שונים של הדיון, נתנו הפסקות רבות כדי לדון, להציע, למצוא, להתייעץ עם הלקוח וכן הלאה, ושאלו כמה פעמים את הנאשם אם אינו רוצה "לגמור היום".

במספר לא מבוטל של מקרים, כאשר תיק נדחה למועד אחר, ביקש השופט בפה מלא שיגיעו או שינסו להגיע להסדר. הרבה משא ומתן מתנהל תוך כדי הדיון בתיק. ביזמת השופט ושלא ביזמתו, ואף תוך כדי דיון בתיקים אחרים, מה שאינו תורם לשקט וסדר בבית-המשפט ואינו מוסיף לכבודו, שכן הוא מפתח "תדמית של שוק", כלשון חיילי המשמר היושבים בקהל.

עסקת טיעון מסייעת להקלת הנטל על בית-המשפט על-ידי קיצור שלב ההוכחות. זאת כנראה הסיבה שהשופטים "לוחצים" להגיע לעסקת טיעון ומבהירים לנאשמים את היתרון שבהודאה.

עו"הד עליו גוזלאן מדווח על לקוחו שכפר באשמת יידוי אבן ונידון ל-20 חודשי מאסר בפועל. השופט הבהיר כי הוא דן אותו לתקופה ממושכת כל כך, כיוון שלא הסכים להודות באשמה. מאות נאשמים בעבירה דומה, שהודו והסכימו לעסקת טיעון, השתחררו אחרי מאסר של חודש עד שמונה חודשים. במקרה אחר הבהיר נשיא בית-המשפט ברמאללה לשני נאשמים שאי הודאה באשמה תגרור אחריה גזר-דין חמור בהרבה מזה שייגזר עליהם בעסקת טיעון.

במקרה אחר הציע השופט שפירא לשני נאשמים, אחד מהם בן 15, להודות באשמה שהורו לסוחרים לסגור את חנויותיהם בשעה 12:00 בצהריים, כפי שמקובל מאז תחילת

האינתיפאדה. לאחר שהנאשמים כפרו באשמה גזר עליהם השופט עונש כבד של שנת מאסר בפועל, בנוסף על מאסר על-תנאי.⁶⁵

במרבית המקרים עסקת הטיעון איננה מפרטת את תקופת המאסר על-תנאי שתיפסק, אלא מסתפקת בתקופה שבפועל, כך שהנאשם מופתע לשמוע בגזר-הדין שנוסף על מה שהוצע בעסקת הטיעון, הוא נידון גם לתקופה רצינית של מאסר על-תנאי. היינו עדים לכמה מקרים בהם נפסקה תקופת מאסר על-תנאי שנראתה גבוהה מדי לא רק להגנה אלא גם לתביעה.

ביום צפיה אחד ברמאללה ערער השופט באופן עקבי על עסקות הטיעון וטען שהוא מכבד אותן למרות שהן נראות לו מקלות בעונש.⁶⁶ הוא האריך עם זאת מאוד בתקופות המאסר על-תנאי והדגיש שהתנאי הוא שהנאשם לא יעבור כל עבירה ביטחונית.

ביום אחר בשכם, גזר השופט תקופת מאסר גבוהה בהרבה מזאת שביקש התובע בעקבות עסקת הטיעון.⁶⁷ התובע אמר: "לאור עברו הנקי של הנאשם מבקשים מאסר בפועל של 10 חודשים, חודש אחד על-תנאי, ועוד קנס לשיקול דעת בית המשפט..." בפסק-הדין אמר השופט:

יצוין כי אושר לסניגור להרחיב, לפרט, ולשכנע לכבד את העסקה, אך בסופו של דבר לא שוכנעתי ולכן העסקה לא מכובדת. העונש המבוקש מוגזם לקולא. העונש הראוי לנאשם הוא הרבה יותר גבוה ממה שאגזור עליו בסופו של דבר. החלטתי לגזור עליו עונש נמוך משראוי לו, ואני עושה זאת בשל העסקה שבכל זאת הצביעו עליה שני הצדדים. אני גוזר על הנאשם 3 שנות מאסר מהן אחת וחצי בפועל והיתרה בת שנה וחצי תהיה על-תנאי.⁶⁸

רמת הענישה

על-פי התצפיות שערכנו, רמת הענישה בבית-המשפט ברמאללה היא גבוהה. יש סתירה קיצונית בין חוסר טקסיות המשפט, הרישול הנורא והבלבול שמאפיינים את ההליכים, לבין פסקי-הדין בעלי משמעות גורלית כל-כך לאנשים. עורכי-הדין הישראלים שהשתתפו בתצפיות, השוו לא אחת את הבלבול, הרעש והמהומה בבית-המשפט הצבאי לבתי-המשפט לתעבורה. אלא שבבית-המשפט הצבאי ברמאללה, בתוך חוסר הסדר, הלכלוך והרישול, נפסקות למאות אנשים תקופות מאסר של חודשים ושנים.

עורכי-הדין מרי רוק ועוסמה עודה מבית לחם, המייצגים עשרות נאשמים בשטחים, טענו כי לתובעים הצבאיים יש "רשימת מחירים" שבאמצעותה הם מגיעים לעסקות טיעון עם הסניגורים.⁶⁹ רשימת המחירים, על-פי טענתם, משתנה בהתאם לשינויים במצב הפוליטי בכלל, ואירועים ביטחוניים בשטחים בפרט. עו"ד לאה צמל הבהירה, כי ביום שאחרי "אירוע בטחוני" "לא כדאי להגיע לבית-המשפט", וכי הנאשמים זוכים ליחס קשה ביותר ביום כזה. גזרי-הדין שונים בין בית-המשפט הצבאי ברמאללה לבין זה שמקום מושבו בשכם. על הנאשמים בשכם מוטלות תקופות מאסר ארוכות בהרבה מאלה שמוטלות ברמאללה.

מסקנות

מערכת השיפוט הצבאית בשטחים, לא עמדה במעמסה שהוטלה עליה בשנות האינתיפאדה, שעיקרה העליה המשמעותית במספר התיקים שהובאו לדיון. קריסת המערכת המשפטית קיבלה ביטוי התנהגותי מוסדי ומשפטי כאחד.

עמדנו על שתי מגמות שליליות במערכת השיפוט הצבאי בשטחים. האחת היא מגמה של רישול, בלבול והזנחה שיוצרת עינויי-דין, משפילה ומעליבה לא רק את הנאשמים ועורכי-דינם, אלא אף את השופטים, התובעים, והחיילים הפועלים במערכת השיפוט. הכלוך והצנחה, הרעש והמהומה בבתי- המשפט, העלבה ופגיעה בבני משפחה, הם רק ההיבטים החיצוניים לתופעה זו של רישול ואי-אכפתיות.

ההיבטים החמורים יותר של התופעה הם התרשלות התביעה בהבאת עדיה, אי הבאת נאשמים עצורים, וכתוצאה מאלה, דחיה חוזרת ונשנית של משפטים. המצב החמור שבו רוב הדיונים נדחים בכחודש ימים בשל אי הבאת נאשמים עצורים או בשל אי התייצבות עדי התביעה, פוגע בזכותו הבסיסית של האדם שלא להיענש במעצר ממושך, עד אשר תוכרע אשמתו בהליך משפטי תקין. הענישה לפיכך קודמת להרשעה ובית המשפט מצטייר רק כקובע מועד סיום לעונש, ולא כמכריע בשאלת אשמה וחפות.

המגמה הנוספת, החמורה לא פחות, עליה עמדנו, היא של קיום נהלים צה"ליים המנוגדים לחוק. הזכויות הבסיסיות השמורות לתושבי השטחים בצווי המפקד הצבאי, גם הן אינן נשמרות. לא מדובר בהפרות מזדמנות אלא בנהלים מורשיים המנוגדים לחוק.

● חובת הצבא להודיע לבני משפחות העצורים על דבר ומקום מעצרם אינה מקוימת, וכמו כן לא מודיעים לעורכי-הדין על דבר המעצר ומקום מעצרם של לקוחותיהם.

● עצורים מועברים ממיתקן מעצר אחד לאחר ללא שהעברתם מתועדת ומבלי שהמידע על מקום מעצרם מדווח לעורכי-דינם או משפחותיהם.

● זכות העצור לפגוש את עורך-דינו עם מעצרו מופרת, כשעורכי-דין אינם מורשים להיכנס למתקני השהיה.

● עקרון הפומביות אינו נשמר בעת הארכות מעצר, זכותו של חשוד להיות מיוצג אינה מכובדת, ורוב הארכות המעצר מתבצעות ללא נוכחות עורכי-הדין.

● כפיפות שופטים ותובעים למפקד אחד ותלותם בגורם אחד לקידום פוגעת במראית פני הצדק.

● יש חשש לפגיעה בעצמאות שיקול הדעת השיפוטי כששופטי מילואים מונחים ומתודרכים על ידי שופטים בשירות קבע, אשר לעתים אף מתערבים בפסיקתם.

● בית-המשפט הצבאי ברמאללה, פוגע בזכות הטיעון, שהיא זכות יסוד, ומגביל את אפשרות עורכי-הדין להופיע בבית המשפט בבקשות שחרור בערובה.

המערכת המשפטית אמורה להיות הכלי העיקרי בידי השלטון להשלטת החוק הצבאי בשטחים. בדיקתו העלתה כי היא אינה פועלת בצורה מעוררת אמן אצל רשויות הצבא ואצל תושבי השטחים. יתר על כן, המערכת המשפטית יוצרת עינויי דין, ופועלת לעתים בניגוד לאותם חוקים צבאיים שעל שמירתם היא מופקדת.

הערות

- 1 הצו בדבר מעצרים מינהליים (הוראת שעה) סעיף 1א.
- 2 הפצ"ר, תא"ל אמנון סטרשנוב, במסיבת עיתונאים, חדשות, 19.10.89, על הארכת תקופת המעצר המינהלי. ראה גם "בצלם", דפי מידע, אוגוסט, ספטמבר 1989.
- 3 P. Hunt, *Justice? The Military Court System in the Israeli-Occupied Territories*, (Al Haq — Law in the service of man, 1987)
- 4 V. Sherry, *Boycott of the Military Courts by West Bank and Israeli Lawyers*, (Lawyers Committee for Human Rights, 1989).
- 5 צו בדבר הוראות ביטחון (איזור יהודה ושומרון) (מסי 378) התש"ל, 1970, להלן — "הצו".
- 6 סעיף 3 לצו.
- 7 סעיפים 39, 41, 50 לצו.
- 8 כפי שמצוטט בדו"ח מבקר המדינה (35) לשנת 1984.
- 9 סעיף 11 לצו.
- 10 סעיף 12 לצו.
- 11 סעיף 15 לצו.
- 12 סעיף 8 לצו.
- 13 סעיף 8 לצו בדבר סניגוריה בבית-משפט צבאי (יהודה ושומרון) (מספר 400) תש"ל-1970 — המגדיר סניגור כעו"ד מקומי או ישראלי.
- 14 סעיף 4 לצו בדבר סניגוריה בבית-משפט צבאי (יהודה ושומרון) (מסי 400). הצו אינו מבהיר מהי "אשמה חמורה" ולפיכך לא ברור מתי יש חובת מינוי סניגור.
- 15 על הדעות השונות בקשר למשמעות הקמת ערכאת הערעור, ברוך ברכה, **הארץ**, 30.1.89; דרויש נאסר, **על המשמר**, 6.4.89; ומאמר מסכם של עוז פרנקל, **גירוזלם מוסט**, 7.4.89. על פי דברי יו"ר איגוד עורכי-הדין הערבים בגדה עלי גוזלאן, עורכי-הדין הפלסטינים מחרימים את ערכאת הערעורים בטענה שהיא נועדה בעיקרה לאפשר לתביעה לערער על קולת העונש, וכי פסקי-דין שמתקבלים בערכאת הערעורים קובעים נורמה של עונשים גבוהים מהמקובל.
- 16 האגודה לזכויות האזרח בישראל, **זכויות חשודים ונאשמים**, (ירושלים תשמ"ו), עמ' 11.
- 17 סעיף 78 (ז) לצו.
- 18 סעיף 51 לחוק סדר הדין הפלילי (נוסח משולב) התשמ"ב 1982. סעיף 54 מוסיף: "על אף האמור בסעיפים 51 עד 53 רשאי שופט של בית המשפט העליון לצוות על הארכת המעצר, או על מעצר מחדש, לתקופה שלא תעלה על שלושה חודשים, ולחזור ולצוות כך מזמן לזמן."
- 19 סעיף 53 לחוק סדר הדין הפלילי. ראה סייג בסעיף 54 שם.
- 20 האגודה לזכויות האזרח, **זכויות חשודים ונאשמים**, עמ' 17.
- 21 סעיף 78 ג'.
- 22 ראו תצהיר של עו"ד אוסמה עבדאללה מוחמד זיד, נספח ג'.
- 23 צו בדבר הוראות ביטחון (יהודה ושומרון) (מסי 378) תש"ל-1970, סעיף 78 א (ב).
- 24 מתוך עתירת מוסא יונס מוחמד עודה, אחמד גבר יוסף שאהין, עזיזה ג'מעא סלימאן אבו שקרה, והאגודה לזכויות האזרח בישראל באמצעות עוה"ד סן סיימון נגד מפקד כוחות צה"ל באיזור יו"ש וברצועת עזה. בג"צ 690/89.
- 25 סעיף 78 א (ג) באותו צו.
- 26 עו"ד עלי גוזלאן ל"בצלם", 26.10.89.

עו"ד אביגדור פלדמן ל"בצלם",	13.11.89	27
עו"ד דן סיימון, בג"צ	690/89	28
הודעה מטעם ב"כ היועץ המשפטי לממשלה, בג"צ	690/89	29
הודעה מטעם ב"כ היועץ המשפטי לממשלה, בג"צ	690/89	30
מכתבו של עו"ד דן סיימון אל היועץ המשפטי בנספח ה' מפרט את הפרות ההתחייבויות של מפקדת כוחות צה"ל בגדה.		31
עו"ד מרי רוק בראיון ל- International Lawyers Committee כפי שפורסם בדו"ח שלהם Boycott of the Military Courts by West Bank and Israeli Lawyers.		32
סעיף 78 (א)		33
בראיון ל"בצלם", ירושלים,	26.10.89	34
ראיונות "בצלם" עם עו"ד אנדרה רוזנטל (31.10.89), עו"ד עוסמה עודה (27.10.89), עו"ד איברהים ברגותי (26.10.89), עו"ד לאה צמל (25.10.89), עו"ד ג'ואד בולוס (25.10.89).		35
עו"ד אביגדור פלדמן ל"בצלם",	13.11.89	36
	24.8.89	37
	10.9.89, 24.8.89	38
	25.10.89, רמאללה.	39
תיק 2276/89 ברמאללה,	10.9.89	40
תיק 1299/88 ברמאללה,	25.10.89	41
תיק 1469 בפני השופט הס ברמאללה,	25.10.89	42
ב-10.9.89 לא הגיעו כל העצירים מעופר.		43
	25.5.89, רמאללה.	44
רמאללה,	24.8.89	45
רמאללה,	10.9.89	46
חסיין אבו חוסיין ל"בצלם",	3.10.89	47
תיק 2454/89 ברמאללה.		48
ידיעות אחרונות 3.11.89, "איש מילואים נלקח למעצר כדי להעיד במשפט"		49
רמאללה,	12.9.89	50
תיק 2314/88 — רמאללה	12.9.89	51
ניסוח לא מדויק זה: "עדי התביעה לא התייצבו 5 או 6 פעמים. 6 או 7 פעמים" חוזר ומופיע בהרבה מאוד מהדיונים.		52
ב-12.9.89, ברמאללה, לא נמצאו התיקים 277/88, 2436/89, 2354/89, 2359/89 ו-4694/89, התובע הופיע ללא התיקים 2572/89, 4158/89 ו-2483/89 ובתיקים 2318/89 ו-2534/89 לא נמצא חומר החקירה החיוני בתיקי התביעה.		53
רמאללה	17.9.89	54
תיק 4493, 24.8.89, רמאללה.		55
רמאללה,	24.8.89	56
רמאללה,	10.9.89, 4660/89	57
רמאללה,	10.9.89, 4208/89	
רמאללה,	12.9.89 2138/89	
רמאללה,	12.9.89 2534/89	
צו 378		58
שופט המילואים הורה לשחרר את הנאשם מוסא אל-עמור בערובה של 1,500 ש"ח לאחר שישב 5 חודשים במעצר ועד התביעה לא הופיע.		59
תיק 2481/89 רמאללה	12.9.89	60
השופט שפירא, רמאללה	24.8.89	61

תיק 1104/89 רמאללה, 12.9.89, דיווח מילולי של הדיון ראה נספח י"ג.	62
השופט איזקסון ברמאללה 12.9.89.	63
תיק 2481/89 בפני השופט איזקסון, ברמאללה ב-12.9.89.	64
24.10.89 בפני השופט שפירא.	65
12.9.89 רמאללה, 25.10.89 רמאללה.	66
18.10.89 ביום שכם, 6977/89	67
18.10.89 בשכם 6977/89	68
עו"ד מרי רוק בראיון ל"בצלם" 22.9.89.	69
עו"ד עוסמה עודה בראיון ל"בצלם" 27.10.89.	

תרגום הודעה לעתונות של איגוד עורכי הדין הערבים בגדה המערבית

אנחנו, עורכי-הדין, הכרזנו ב-2 לינואר 89, על החלטתנו להפסיק להופיע בבתי-המשפט הצבאיים בגדה הכבושה מן הסיבות שפורטו בתזכיר שנשלח לשר הביטחון, הפרקליט הצבאי הראשי, היועץ המשפטי, נשיא בתי-המשפט הצבאיים, איגוד עורכי הדין הישראליים, ועדת חוק, חוקה ומשפט בכנסת ואירגונים ישראליים ובין-לאומיים העוסקים בנושאים של זכויות אדם. בשל ההבטחות שניתנו על-ידי השלטונות, בעקבות הכרתם של הפרקליט הצבאי הראשי, אמנון סטרשנוב והיועץ המשפטי דאז דוד יהב, בלגטימיות של דרישותינו, דחינו את החלטתנו הקודמת להפסיק להופיע בבתי-המשפט ב-15 למרץ 89, כמחווה של רצון טוב, במטרה לתת שהות לשלטונות ליישם את הבטחותיהם.

אולם למרות שעברו למעלה מארבעה חודשים מאז חזרנו לעבודה, מצאנו שהדברים הלכו בכיוון ההפוך מזה שקיוונו לו. למעשה, הדברים נעשו גרועים יותר, למרות העובדה שקיימנו מגעים עם השלטונות והזהרנו שוב ושוב מהתוצאות שתהיינה להתעלמות מהידרדרות התנאים בבתי-המשפט הצבאיים ובמתקני המעצר.

סטרשנוב, בזמנו, הבטיח להורות ליועץ המשפטי להוציא הנחיות ברורות לשמירת זכויותיהם הבסיסיות של עצורים מזמן מעצרם, בין אם נעצרו בביתם או במקום אחר, ועל הצורך להודיע למשפחותיהם על המקום והסיבות למעצרם. הוא גם הבטיח להודיע לעורכי-הדין על הזמן והמקום של הדיונים בהארכות המעצר לפני שהם מתקיימים.

אולם דבר מאלה לא בוצע. להיפך. למרות שעורכי-דין פנו למשטרה, למשרד התביעה ולמתקני המעצר, לא ניתן להם כל מידע. תשובות כאלה ניתנות גם היום, כשרוב הארכות המעצר נעשות ללא נוכחות עורכי הדין. תופעה זאת נמשכת למרות העובדה שהחזרת אסירים למאסר היא עבירה ברורה על החוק, ולמרות העובדה שהארכות מעצר נעשות בדרך כלל באופן כזה שמעצרים של מאות אנשים מוארך בו-זמנית.

סטרשנוב הבטיח לבטל את כל ההליכים המפריעים לעורכי-הדין לבקר את לקוחותיהם. במקום זאת, הופתענו למצוא שנוספו מכשולים בפני ביקורי עורכי-הדין. על-פי נהלים אלה, למשל, עצורים נאלצים להתפשט לחיפוש לפני שהם מורשים להיפגש עם עורכי-הדין, נוהל שפוגע בכבוד האנושי ובאמונותיהם הדתיות.

הוסיף חטא על פשע, מפקדי הכלא, ובעיקר מפקד כלא אנסאר 3, צמח, אמר בשחצנות לעורכי-הדין כשהתלוננו על נוהל זה, ש"אלוהים ברא את האדם עירום". הוא השליך לסל תזכיר ששלחנו לו ובו דרשנו כיבוד זכויות עצורים.

יתר-על-כן, סטרשנוב הבטיח להוציא הנחיות ברורות לכבד עורכי-דין בדיוני המשפט ומחוצה לו, אולם במקום זאת עורכי-הדין זכו לטיפול כדלקמן:

1. עורך-הדין מוחמד שדיד נעצר ללא משפט במעצר מינהלי לשישה חודשים.
2. חיילים פגעו פיזית בארבעה עורכי-דין – מוחמד אל חביבי, אחמד נימר, לועי המרשה, עוסמה אל כילאני.
3. עורך-הדין איברהים אל ברגותי נעצר בביתו ב-00:01 לפנות בוקר באשמה שסירב למחוק כתובות על הקיר.
4. מנעו מעורך-הדין אעני אל-ברבאוי את הכניסה לבית-המשפט הצבאי ברמאללה.
5. מתקני מעצר, במקרים מסוימים, הוכרזו כשטח צבאי סגור ועורכי הדין המבקרים את לקוחותיהם נצטוו לעזוב אותם.
6. במקרים רבים, שופטים צבאיים העליבו אותם והתעללו בהם מילולית תוך כדי מהלכים משפטיים.
7. הפרת פרטיות בתיהם של שופטים פלסטינים (המועסקים בבתי-המשפט האזרחיים) והתקפות פיזיות עליהם.

הפרקליט הצבאי הבטיח אישית הבטחות רבות, שאף לא אחת מהן קוימה. אנו עדיין סובלים מ:

1. חוסר הקפדה על העיקרון של עונש אחיד לאותן האשמות. גזרי הדין של אותו שופט, לאותה האשמה, באותו בית-משפט ובאותו יום, שונים מאדם אחד לשני, דבר שמחזק דעתנו שגזרי הדין מכוונים על-ידי מדיניות שמטרתה לסכסך בין העצורים לעורכי הדין שלהם.
2. אי שיתוף פעולה של מזכירותות בתי-המשפט במתן כתבי אישום, בקביעת תאריכי דיון וכדי. עורכי הדין נזרקו ממזכירותות בתי-המשפט במקרים רבים, ואין סימן ששופטים צעדים לתיקון המצב.
3. מזכירותות בתי-המשפט משנה את תאריכי הדיון מבלי להודיע לעורכי הדין.
4. קצין מזכירותות בתי-המשפט ועוזרו משמשים כשופטים במקרים בהם יש צורך בהרכב של שלושה שופטים. מנהג זה מתנגש עם עבודתם ולכן הם נוהגים לעזוב את אולם בית-המשפט לאחר שהדיון מתחיל ולחזור אליו לפני מתן פסק-הדין, רק כדי לחתום עליו.
5. כשלוך נמשך להביא מספר רב של נאשמים עצורים לדיונים בבתי-המשפט. מכמה מתקני מעצר לא הובאו עצורים לבתי-המשפט מזה חודשים.
6. מספר רב של תיקים, פרוטוקולים, פסקי דין וגם אישורים לשחרור בערבות – אבדו.
7. לעתים קרובות לא מתרגמים כתבי אישום לערבית, ועצורים אינם מקבלים כתבי אישום. בכלל, מתורגמים אינם בנמצא במשרדי התביעה הצבאית ויש מחסור חמור במתורגמים בבתי-המשפט כשאלו הנמצאים אינם מתורגמים מיומנים.
8. הכניסה לבתי-המשפט נמנעת ממשפחות העצורים לעתים קרובות, זאת כאשר במקרים רבים הם מנועים מלבקר את ילדיהם במתקני המעצר.
9. התקיפות הנמשכות המסתיימות בפציעה ולעתים רצח בדם קר של עצורים ותקיפות פיסיות של בני משפחות העצורים במהלך ביקורים ומשפטים.
10. מניעה מעורכי-דין מלבקר את לקוחותיהם זמן רב לאחר המעצר. זאת בנוסף למניעת דיונים על שחרורים בערבות על ידי מניעת ביקור עורכי-דין אצל לקוחותיהם. כמו כן, מועברים עצורים לעתים קרובות ממתקן מעצר אחד למתקן אחר במטרה לקצר את הופעותיהם בפני בתי- המשפט וכך למנוע ממשפחותיהם ומעורכי-הדין שלהם לראותם. כתוצאה מכל הנייל, ובגין אי-היענות לדרישותינו והדרדרות התנאים הנמשכת, וזאת בעת דיכוי והפרות זכויות האדם – מעצרי המונים, גירושים, הריסת בתים ועוד – החלטנו להימנע מלהופיע בפני בתי-המשפט מ-20.7 ועד 20.8. אנו פונים לכל המוסדות המשפטיים ולכל מי שזכויות האדם קרובות ללבו, לאמץ את עמדתנו ולהתערב אצל שלטונות הכיבוש שיקבלו את דרישותינו לאלתר.

ועדת עורכי הדין הערבים
ירושלים, 10.8.89

דרישות עורכי-הדין המופיעים בשטחים עם הכרזת שבידתם, כפי שסוכמו במכתב ללשכת עורכי-הדין

לכבוד
לשכת עורכי הדין
באמצעות עו"ד דו שיינמן
תל-אביב,

ח.נ.נ.

כפי שסוכם בפגישתנו, הרינו להעביר בתמציתיות את התנאים האלמנטריים הדרושים לנו על מנת לעבוד במקצוענו כראוי. פירוט מלא ונכון של הבעיות כולן מצוי במזכר שחולק לנוכחים בפגישתנו, המחזיק 5 עמודים.

יש לציין כי בפגישתנו עם נשיא בתי המשפט הצבאיים בגדה העליונה בפנינו אותן מצוקות עצמו, והוא אישר כי אכן קיימת בעייה בסיסית שיש לטפל בה. את חלקה ניתן לפתור באופן מיידי, וחלקה יפתר כטווח רחוק יותר שכן הוא מחייב תיאום עם גורמים רבים ושונים.

1. קיום החובה בס' 78א' לצו בדבר הוראות בטחון (תיקון מס' 53) (יהודה והשומרון) (מס' 1220) התשמ"ח 1988 מיום 3.2.88, להודיע מיידית למשפחה או לעוה"ד על מקום מעצרו, ועל עובדת מעצרו של אדם.
2. להודיע לעצור על עילת מעצרו, כפי שנקבע בבג"צ 726/88 (מתוויל סעיד בכר נזאל), ומהות מעצרו.
3. כל חפץ שנלקח בעקבות חיפוש יירשם לאלתר ואישור על הנטילה יינתן לבעלי הבית.
4. איתור מיידי של מקום המצאות העצור.
5. הודעה מראש לעוה"ד על מועדי הארכות המעצר ללקוחותיו.
6. קיום דיונים בהארכות מעצר - בהעדר מניעה בטחונית- בדלחיים פתוחות ובאולם בית משפט, ובנוכחות עוה"ד והעצור.
7. הסדרת נוהל לקביעת בקשות לשחרור בערכות חוד מועד קרוב, והבאת העצורים לדיון.
8. הקפדה על נוהלי 'איסור המפגש' בין עו"ד ללקוחו כפי שנקבעו בס' 78 ג' לצו בדבר הוראות בטחון הנזכר בס' 1 לעיל, היינו, איסור מפגש לזמן מוגבל, על פי אישור חתום כדין.
9. הסדרת הביקורים בבתי מעצר באותה חתנה עצמה בה עצור הלקוח, בלא להטריח עוה"ד לתחנות האס.
10. לאפשר ביקורים תקינים ויעילים של עו"ד במחקני מעצר צבאיים בכל ימי העבודה השבועיים ובכל שעות העבודה, בלא המתנות ממושכות, ולאפשר לו לראות את כל הלקוחות שברשימתו. לאפשר לעוה"ד לראות לקוחו לפרק זמן הנחוץ, ותוך הקפדה על חסיון מפגשם.
11. לאפשר לעו"ד תושבי השטחים לבקר לקוחותיהם תושבי השטחים העצורים או כלואים בישראל ללא כל קושי.
12. השוואת מדיניות השחרור בערכות בשטחים לזו בישראל.
13. הגשת כתבי אישום במועד המוקדם ביותר האפשרי, שלא יעלה על 6 שבועות מיום המעצר במוצע. בו בזמן, הסדרת ביקורי משפחות לעצורים תושבי השטחים המחזקים בישראל, אם סימום הקידום, ואף אם לא הוגש נגדם כתב אישום.
14. הרגום מיידי של כתבי האישום לערכית והמצאתם המיידית לעצורים.

15. תיאום מועד המשפטים עם עורכי הדין המליצגים.
16. ייעול בשיטת קביעת מקום מעצרים של עצורים כמהלך משפטי, תוך התחשבות במקומות מגוריהם, הבטחת הבאתם של עצורים ועצורות לביה המשפט ביום משפטם.
17. שיפור תנאי החזקתם של עצורים בעת הבאתם והמתנתם בבית המשפט. שיפור יחס הצבא והמש טרה כלפיהם, כלפי בני משפחותיהם וכלפי עוה"ד בעת המשפט.
18. חלוקה יעילה וחוסכת זמן של שמיעת התיקים והבאת העצורים לבית המשפט.
19. הבטחת הופעת העדים למשפטים על מנת לאפשר כפירה כחיק מבלי לגרום נזק של ישיבה ממושכת במעצר ללקוח שמשפטיו נדחים בלי סוף עקב אי הופעת עדים.
20. כיבוד רמת הענישה המקובלת בעבירות דומות וכיבוד רמת הענישה באותו תיק. אם אין כוונה לכבד עיסקה טיעון יש להודיע על כך לסנגורים ולתביעה.
21. כיבוד החלטת בית המשפט העליון כדבר אופן ניהול הערעור במעצר מנהלי ובדבר קביעתו של הערעור תוך שבועיים ימים מיום הגשתו.
22. הורעה מראש למשפחה הצפויה להפגע מצו הריסה, החרמה או אטימה של ביתה על מנת לאפשר השגה על החלטה כזו, ובכך להבטיח זכות השמיעה.
23. זירוז הטיפול בפניות עוה"ד למנהל בעניינים שוטפים הנוגעים לזכויות תושבים.

כבר המצאנו לכס אוסף של תלונות ככתב המצויות אצל מזכיר הוועדה. תלונות בכל נושא ונושא מן הנושאים המנויים לעיל נשלחו ונשטחו ככתב ובע"פ. אנו השתדלנו להצמד לדרישות המקצועיות המינימאליות.

הרינו מצפים להודעתכם בדבר המפגש המשותף עליו דובר בפגישתנו מיום 22.1.89.

בכבוד רב,

 ל. צמל, עו"ד
 בשם עוה"ד.

25.1.1989

בְּצֵלֶם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים
The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories

4.10.89
ש.מ. 196

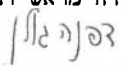
לכבוד
תת-אלוף נחמן שי
דובר צה"ל
הקריה, תל-אביב

שלום רב,

ד"ר סליה פסברג ואני עורכות מחקר מקיף בנושא בתי המשפט הצבאיים בגדה המערבית. לשם כך צפינו בכמה משפטים בכתבי המשפט ואת התרשמויותינו אנחנו עומדות לפרסם. נעביר אליך בהקדם את המחקר עוד בטרם יצא לאור כדי לקבל את תגובתך.

למען המחקר אנחנו מעוניינות בנתונים על מספר התיקים שנפתחו, כתבי אישום שהוגשו, זכויים והרשעות. בעמודים המצורפים מפורטות השאלות כפי שהופיעו בעבר בדו"ח מבקר המדינה מספר 35, נודה לך באם תוכל למסור לנו את הנתונים המבוקשים.

כמו כן נמסר לנו כי לאחרונה שונו הוראות בנושא שחרור בערובה. נודה לך באם תוכלי להעביר אלינו את ההוראות החדשות, וכמו כן להבהיר לנו האם הן תקפות בכל בתי המשפט או רק בחלקם, ומהו מספר המשוחררים בערובה מאז הוכנסו לתוקף התקנות החדשות.

בתודה מראש ובברכה,

ד"ר דפנה גיוון

בִּצְלָם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בגטוים
The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories

6.11.89
ש.מ. 262

אל
סא"ל אריק גורדון
ענף ההסברה
דובר צה"ל
הקריה, תל-אביב

שלום רב,

לפני למעלה מחודש כתבתי לתא"ל נחמן שי וביקשתי מידע בנושא כתי
המשפט הצבאיים.
לאחר כשכועיים קיבלתי הודעה טלפונית שאני אמורה לדבר עם מדור
סיוע בענף קשרי חוץ.
דיברתי עם אסנת שאמרה לי שהיא מעולם לא קיבלה את מכתבנו, אולם
אחרי בירורים רבים (וטלפונים רבים שלי), היא הסבירה לי שאם אשלח
לה את המכתב שנית היא תטפל בנושא.

שלחנו את המכתב בשנית.

אני שולחת לך מכתב זה בשלישית לאחר שאסנת ממדור סיוע הסבירה לי
היום (אחרי שאני כמובן התקשרתי אליה) שאין היא מטפלת בנושאים
כאלו ומוטב שאפנה אליך.

אני מקווה שתוכל לטפל בפנייתי בהקדם וכי לא אאלץ לשלוח מכתב זה
בפעם הרביעית.

בתודה מראש,

ד"ר דפנה גולן
'בצלם'

העתק: תא"ל נחמן שי, דובר צה"ל.

תשובה חלקית לפנייתנו הגיעה מדובר צה"ל כ-28 לנוכמכר לאחר
 שדו"ח זה כבר היה בשלבי הפקה אחרונים. להלן התשובה:

דו כ ר א ח " ל
 ע נ פ ה ס כ ר ה
 חי - 2
 2926
 1989 28 נוב'

ד"ר דסנה גולד

חנרון - בחו משפט צבאיים
 =====

שלום רב,

נהמשך לפנייתך ב- 4.10.89 ולשיחתנו בטלפון היום, להלן החשובות שבידנו לשאלות
 ששאלת בנושא בחי המשפט הצבאיים:

1. נתונים מחלילת התחקומות:

מס' כחבי אישוט, שווגשו נגד תושביט מקומיים באיו"ש ובאזח"ע כ-13,000.

מס' הנאשמים להם יוחסו כחבי האישום כ-17,000

נאשמו כ-10,000 נאשמים

זוכו כ-400 נאשמים.

א יש לציין כי כל התונים הללו היגט כחם להפרוח סדר בלבד.

2. שחרור בערובה:

בין החארינים 1.5.89 - 30.10.89 שוותרו סה"כ 314 אנשים בערובה.
 להלן סירוס הודשי של השחרורים (בחצי השנה האחרונה):

מאי	-	142
יוני	-	101
יולי	-	65
אוג'	-	57
ספט'	-	25
אוק'	-	24
סה"כ	=	314

בברכה,

א ג י ט ל מ ו ג ל י ח
 ק מ " ד ה ס כ ר ה

נספח ד'

בג"צ 670/89
קבוע: 21.9.89

בבית המשפט העליון
בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

מוסא, מוחמד עודה ואח'
ע"י האגודה לזכויות האזרח-
עוה"ד דן סיימון
רחוב דיסקין 9, ירושלים

ה ע ז ר י ם

נ ג ד

1. מפקד כוחות צה"ל
באזור יהודה ושומרון,
מפקדת פיקוד מרכז
  2. מפקד כוחות צה"ל ברצועת עזה,
מפקדת פיקוד דרום, צה"ל
- ע"י פרקליטות המדינה,
משדר המשפטים, ירושלים

ה מ ש י ב י ם

הודעה מטעם ב"כ היועץ המשפטי לממשלה

1. עינינה של עתירה זו בשניים: בדרישה למסירת מקום מעצרם של העותרים 1-3; בעתירה כי, דרך כלל, תמסר הודעה על דבר המעצר ומקום ההחזקה במעצר של עצורים באזורי יהודה ושומרון וחבל עזה.
2. הודעה בדבר מקום מעצרם של בני משפחתם של העותרים נמסרה לבא-כוחם, עו"ד דן סיימון, ביום 30.8.89 ובכך החמלאה העתירה בהיבט הפרטני שלה. התגובה שלהן מופנית, איפא, כלפי הען הכללי של העתירה, אשר מטאת עקרונם של דברים סברנו כי מן הראוי להביא עיקריהם לחלן.

כללי

3. בסעיף 78 K (ב) לצו בדבר הוראות בטחון נקבעה ההוראה לפיה

" נעצר אדם, תמסר ללא שיהוי ידיעה על מעצרו ומקום הימצאו לאדם הקרוב אליו, אולם אם ביקש העצור שלא להודיע כאמור". (להלן - תצו).

הוראה זו הותקנה על ידי המפקד העבאי, בצו, במודש פברואר 1988, בהתחשב בצרכי האוכלוסיה המקומית. עם זאת, היו רשויות הצבא ערות לקשיים שהוראה זו מעמידה בפני כלל תמערך.

זאת, במיוחד, לנוכח אירועי הוואקוממות, כאשר כפועל יוצא מהתגברות מעשי האלימות והפרות הסדר באזורים, גדל באופן משמעותי מספר העצורים ונדרשה השמטם במחלקי השהיה וכליאה שונים תוך ניידות מוגברת ביניהם.

בכל אלה נערמו קשיים רבים על דרך יישומן של הוראות הצו, והפעלתן.

4. על אף המצב החמור בשטח ולמרות הקשיים האובייקטיביים שביישום הוראות הצו באופן דווקני, יצאו הוראות נוהל בכל אחד אחד מן האזורים שענינן "הודעה על מעצר למשפחות העצורים ולצלב האדום".

עיקרן של ההוראות בא לכלל בטוי באלה:

(א) נקבעה שיטת ריווח בין מחלקי הכליאה השונים לבין מרכז שליטה בו רוכז המידע ברבר מעצרים ותנועות עצורים במחלקי הכליאה השונים.

מרכז השליטה הופקר על מסירת דיווח יומי בדבר מצבת העצורים, בין היתר, גם למושלים הצבאיים בנפות המינהל האזרחי.

(ב) נקבע נוהל לפיו תינתן לכל עצור גלויות דאר, על מנת שיכתוב לבני משפחתו ובכך יודיע להם על מקום המצאו.

(ג) בפועל, בנוסף על אלה, פורסמו בנפות המינהל האזרחי מדי יום גם רשימות העצורים שנמצאו במחלקי השהיה שנפות, באותה עת.

רשויות חצבא פעלו משך כל הזמן לשיפור דרכי ההודעה למשפחות על דבר המעצר ותנועת העצורים, בין מחלקי הכליאה השונים - בין היתר מחמת היותם מודעים לחלקות שנפלו מפעם לפעם באיחור עצורים

5. בימים אלה, משם, הוכנסו שינויים בהוראות הנהל, אשר בין השאר, יש בהם כדי ליחן מענה, גם לטענות שבעתירה, (במיוחד בהתייחס לטענות שבסעיף 14 הימנה).

ואלה עיקרי הדברים

(א) משלוח גלויות - במהלך קליטתו של עציר במחלקן השהיה ובמחלקן כליאה, ימלא הוא גלויות דאר מיוחדת הכוללת הודעה על דבר המעצר, מחלקן הכליאה, תאריך הקליטה במחלקן, שמו ומענו של האדם אליו מבקש העציר כי הגלויה תשלח.

מדי יום ביומו, יועברו הגלויות ממחלקן הכליאה אל בית הדאר המקומי, אשר ידאג לחלוקתן ולהפצתן באזור.

(ב) העברת רשימות העצורים ממחלקי השהיה

1. מפקד מחלקן השהיה יהיה אחראי להעביר מדי יום ביומו לקצין המנהל האזרחי (קמ"א) בנפה בה נמצא מחלקן ההשהיה, רשימה של העצירים הנמצאים במחלקן ושל אלה שהועברו באותו יום למחלקי כליאה אחרים, תוך פירוט זהותו של המחלקן אליו הועברו.

2. נמצא ברשימת עציר מנפת מגורים אחרת, יצויין הדבר ברשימה, ושמו יודע לקצין חמינהל של אותה נפה, אשר יכלול שמו ומקום מעצרו, ברשימת העצורים היומית המפורסמת על ידו.

3. באזור חבל עזה - יועברו מדי יום, רשימות ממחלקי הכליאה אל המינהל האזרחי, ובהן פירוט מצבת העצירים לאותו יום, שמות העצורים הנקלטים, הוואקברים למחלקן אחר ושמותיהם של אלה ששוחררו. ויטיאל י"ג

ממחלקן הכליאה קציעות, הועברנה רשימות דיווח, למינהל האזרחי - בדומה.

4. בכל עת, חתייה חלויה על לוח המודעות בנפה, רשימה שמית, בשפה הערבית של העצורים המצויים במתקן ההשגחה וכן רשימה ובה הודעה על העברת העצירים ממתקן ההשגחה למתקני כליאה אחרונים - במשך שבעת הימים האחרונים.

5. הרשימות ייחלו במקום מוגן שלא יאפשר חלישתן, ובכל עת תהא לציבור גישה אליהן.

6. חושבים שלא איחרו קרוביהם ברשימות, ימלאו טופס בו פרטים מלאים אודות קרובם הנעדר. קצין המינהל האזרחי יקיים בעבורם את הבדיקה הנדרשת לאיתורו של העציר וישיב למשפחה בחוץ-48 שעתידה לקבל הודעה

(ג) מרכז השליטה ימשיך בריכוז דו"חות ונחונים, בדבר מצבת הכלואים במתקני הכליאה השונים.

(ד) פירסום - מושלי הנפות יביאו לידיעת החושבים דבר קיומן של הודעות בדבר מעצר בגלויות וכן של הרשימות, המקום בהן יפורסמו לעיון, והאפשרות בדבר פניה לקמ"א לאיתור קרוב ששמו אינו מופיע ברשימות.

(ה) במיקרים חריגים, (כגון שעציר זקוק לתרופות מיוחדות), הועבר הודעה טלפונית, על מעצרו ומקום המצאו של העציר, למשפחתו או לאדם אחר הקרוב אליו.

(ו) ביקורת

בחוק חודש ימים מפירסום הנוחל יקום גוף מקר לשם עריכת בקורת על אופן קיומם של חנהלים בשטח, ואשר ימסור ממצאי הביקורת לרמ"ט האלוף, בתוך חדשים ממועד הקמתו.

6. סוף דבר - רשויות העבא מכירות בצורך שבמסירת הודעה למשפחות על דבר המעצר ומקום המעצר, והמטרה היא למלא באופן הראוי והיעיל ביותר אחרי ההוראות שבצו.

השינויים בהוראות הנוהל, אשר יכנסו לתוקף בחוק כשבוועיים ימים, יהא בהם כדי ליעל ההליכים, כך שדבר המעצר ומקום המעצר יהיו בידיעת המשפחה בהקדם האפשרי, - הכל חוץ החתשבות בחנאים השוררים כיום באזורים.

7. הנח כי כן, ניוח מענה לטענות הכלליות בעתירה, וביח המשפט הנכבד יתבקש לדחומה.

היום, באלול תשמ"ט
בספטמבר 1989

מנהל מחלקת הבג"ים
בפרקליטות המדינה

יש/350

האגודה לזכויות האזרח בישראל
جمعية حقوق المواطنين في اسرائيل

THE ASSOCIATION FOR CIVIL RIGHTS IN ISRAEL

ת.ד. 8273, ירושלים 91082, טל. 638385, 667726, 91082 JERUSALEM 8273 P.O.B.

ד' בחשוון תש"ן
2 בנובמבר 1989
גדה/68 (ש/0601)

קייא כבוד:
מרומי חאס קילגהופר

קייא:
חאסופס שטמן אגראנט

טנן קייא:
טיר חיים זדוק

לכבוד
אל"מ אחז בן ארי
יוהמ"ש איו"ש
ת.ד. 10482
בית אל

Honorary President:
Prof. Hans Klinghoffer

President:
Justice Shimon Agrunt

Vice-President:
Heim Zedok

אל"מ בן ארי הנכבד,

הנדון: הודעות על מעצר תושבי איו"ש

הריני פונה אליך בענין קיום החובה להודיע על מעצר תושבי איו"ש לבני משפחותיהם, בהמשך לדיון בבג"צ 670/89.

ביום 29/10/89 ביקרתי בבנין המינהל האזרחי בבית לחם במטרה לבחון כיצד מופעל הנוהל המתואר בהודעת פרקליטות המדינה במסגרת הבג"צ הנ"ל. עפ"י נוסח ההודעה, נכנס הנוהל לתוקפו לפני למעלה משלושה שבועות. על קיר המשרד היו תלויות רשימות העצורים המחזקים במיחן בית לחם, נושאים התאריכים 19, 22, 23, 24, 25, 29 לאוקטובר.

AFFILIATE:
INTERNATIONAL LEAGUE
FOR HUMAN RIGHTS
NEW YORK

1. יש מקום להניח כי מרבית העצורים שצויינו ברשימות הועברו מאז מעצמם למתקני כליאה אחרים. אף על פי כן, לא צויין אילו מהעצורים הועברו ולאילו מתקנים הם הועברו, כתוצאה מכך אין כל אפשרות לדעת היכן מוחזקים מרבית העצורים. יש בכך הפרת ההונומיבות המצויינת בסעיף 15(ב) (1) להודעה הנ"ל.

FEDERATION INTERNATIONALE
DES DROITS L'HOMME
PARIS

2. לא היו נמצא רשימות העצורים מימים 26, 27, 28 לאוקטובר. בהנחה שגם בשלושה ימים אלו בוצעו מעצרים (בחמשת הימים הקודמים להם נעצרו 18, 20, 15, 18, 6 אנשים) הפר קצין המינהל האזרחי את חובתו לתלות רשימת עצורים בכל יום (סעיף 5(ב) (1) הנ"ל). הימנעותו מלהודיע על מעצרים בשלושה הימים הנ"ל מסבירה את העובדה שביום 29/10 נרשם מספר שיא של מעצרים-37 במספר (מספר זה כולל כנראה את העצורים משלושת הימים הקודמים).

3. הרשימות לא היו מוגנות, וניתן היה לתלוש אותן בקלות, בכך הופרה גם הוראת סעיף 5(ב) (5) להודעה.

האגודה לזכויות האזרח בישראל
جمعية حقوق المواطنين في اسرائيل

THE ASSOCIATION FOR CIVIL RIGHTS IN ISRAEL

ת.ד. 8273, ירושלים 91082, טל. 667726, 638385, Tel. 91082, JERUSALEM 8273 P.O.B.

נשיא כבוד:
פרופ' הנס קלינגהוף

נשיא:
השופט שמעון אגרנט

סקרנישביץ:
טני חיים דזדק

טרם הגיעו לידינו פרטים בדבר הקיום בפועל של נוהל משלוח הגלויות ממחלקת המעצר (סעיף 5א) להודעה). אנו מקווים כי בנושא זה הנוהל מקיים כלשונו.

מן האמור לעיל עולה כי מפקדת כוחות צה"ל ביו"ש אינה מקיימת את הנוהל שקבעה ומפרה התחייבות שניתנה בשמה בפני בית המשפט העליון. לזעתנו, הנוהל הנ"ל, גם כשהוא מקיים כלשונו, אינו מבטיח כראוי את מלויה של החובה הקבועה בסעיף 78א(1) לצו בדבר הוראת בטחון. למותר לציין כי אי קיום הנוהל גורם להפרת חובה משפטית, בנוסף לנזק בלתי נסבל מבחינת העצורים ובני משפחותיהם.

Honorary President:
Prof. Hans Klinghoffer

President:
Justice Shimon Agranat

Vice-President:
Haim Zedok

אבקשך לעשות למען יקויים הנוהל כלשונו בהקדם האפשרי.

כבוד רב,

דן טיימון, עו"ד

AFFILIATE:
INTERNATIONAL L
FOR HUMAN RIGHTS
NEW YORK

העתקים: עו"ד נילי ארד, פרקליטות המדינה, רת' צאלח א-דין, ירושלים
סא"ל יעקב חסידים, יוהמ"ש חבל עזה, ת.ד. 01105 צה"ל

FÉDÉRATION INTERNATIONALE
DES DROITS L'HOMME
PARIS

נספח ו'

צבא הגנה לישראל אזור יהודה והשומרון לשכת היועץ המשפטי

תאריך: 08 בנובמבר 1989
סימוכין: 114/05 - 09913

לכבוד
עו"ד דן סיימון
האגודה לזכויות האזרח
ת.ד. 8273
ירושלים
א.נ.

הנדון: הודעות על מעצר
מכתבך: גדה/68 (ש/0601) מ- 2 נוב' 89

1. רק בימים אלה השלמנו הדפסה של גלויות וכן טופס מסודר שיתלה על לוחות המודעות. כמו כן, קיימנו תדריך לנציגי הממשל בענין הפעלת נוהל ההודעה.
2. אנו מקוים להכניס את העניינים למסלולם במהלך השבועיים הקרובים.

בברכה
אחז בן ארי
היועץ המשפטי
אל"מ
המשפטי

אבא/9

ת"ד 10482, בית-אל. טל': 213251, 02-249989, BEIT-EL. P.O.B 10482

**ביום 21.11.89 נתנו שופטי בית המשפט העליון פסק דין בבג"צ 670/89 למרות
שהעתירה נדחתה, משום שבאת כוח המדינה, הגב' נילי ארז, הודיעה על שינוי
הנהלים בדבר הודעה על דבר המעצר ומקום החזקה במעצר:**

להלן קטעים מפסק-הדין:
מתוך פסק הדין של המשנה לנשיא מ. אלון:
כאמור, עתירה זו עניינה אי-קיום חובתם של המשיבים להודיע את דבר המעצר ומקום
החזקה במעצר של מי שנעצר על ידם באיזור יהודה ושומרון וחבל עזה על חובתם זו של
המשיבים נאמר בסעיף 78א(ב) של הצו בדבר הוראות ביטחון (יהודה ושומרון) (מס' 378),
תשי"ל-1970, כי -
נעצר אדם, תימסר ללא שיהוי ידיעה על מעצרו ומקום הימצאו לאדם הקרוב, זולת
אם ביקש העצור שלא להודיע כאמור.

חובת הודעה זו הינה פועל יוצא מזכות יסוד הנתונה לאדם שנעצר, כדת וכדין, על ידי
השלטונות המוסמכים, שאלה יביאו את דבר מעצרו ומקום מעצרו לידיעת קרוביו, למען ידעו
מה עלה בגורלו של קרובם העצור, וכיצד ניתן להושיט לו את העזרה הדרושה לו כדי להגן
על חירותו. זכות זו זכות טבעית היא ונגזרת היא מכבוד האדם ומעקרונות הצדק הכלליים,
ונתונה היא הן לעצור עצמו והן לקרוביו.

מתוך החלטת השופט ת. אור
בנו של העותר הראשון נעצר ב-5.7.89, בנו של העותר השני נעצר ב-6.7.89, ובנה
של העותרת השלישית נעצר ב-13.7.89. לאף אחד מהעותרים לא נמסרה כל הודעה על
מקום מעצרו של בנם, וגם נסיונות שלהם לברר זאת בכוחותיהם שלהם, לא העלו דבר.
לפיכך הגישו עתירתם בתיק זה ביום 10.8.89. העתירה נתקבלה בפרקליטות המדינה
ב-13.8.89. רק ב-30.8.89 נמסרה לבא-כוח העותרים הודעה על מקום המצאם של כל
אחד מהעצורים הנ"ל, ויש להניח, שהגשת העתירה בתיק זה תרמה לכך, שבסופו של
דבר, נמסרה לקרוביהם הודעה כאמור. כפי שטענה באת-כוח פרקליטות המדינה בהודעתה
בכתב, לבני חלק העתירה המתייחס למעצר ילדי העותרים 1-3 בכך נתמלאה העתירה.
ואולם נראה לי, שלאור העובדות המפורטות לעיל, ראוי היה שיובהר ויוסבר בהודעה מטעם
פרקליטות המדינה, מה או מי גרם לכך שהודעה על מקום מעצר העצורים הנ"ל לא נמסרה
לקרובי משפחתם משך תקופה כה ארוכה.

הסבר כזה לא הובא בפנינו, על אף שבשלושה מקרים לא קוימה הוראת סעיף 78א(ב) של
הצו בדבר הוראות ביטחון (יהודה ושומרון) (מס' 378) תשי"ל-1970, אשר צוטט על ידי חברי
הנכבד. המדובר הוא בזכות יסוד של מי שנעצר, שקרוביו ידעו את דבר ומקום מעצרו. הדבר
גם דרוש, על מנת שאלה יוכלו לסייע לו ולהושיט לו עזרה, שעה שהוא עצמו נתון במעצר,
ועקב זאת מוגבל ביכולתו לסייע לעצמו, ולדאוג לקיום זכויותיו (...)

אכן, המשיבים, מודעים היו לתקלות שקרו בקשר למתן הודעות לבני משפחות עצורים,
וראו לעשות לתיקון פני הדברים, כמבואר בפסק-דינו של חברי הנכבד, המשנה לנשיא.
יש לברך על כך, ויש לקוות, שהתקונים בנוהלים שכבר בוצעו, ואלה שעוד יבוצעו, לאור
מה שילמדו הניסיון והבקורת בקשר לביצוע ההודעות, יהא בהם להבטיח, שלא תקרינה
עוד תופעות של עצורים, שדבר ומקום מעצרום לא נודע, אלא כעבור תקופה שאינה סבירה.
החובה למסור ידיעה לקרובו של עציר כאמור, צריכה להתבצע "ללא שיהוי", כאמור
בסעיף 78א(ב) הנ"ל. נראה לי, שבנסיבות רגילות, כשהדבר אפשרי ואינו כרוך בהגבלות
או קשיים - אם טכניים ואם בשל סיבות ביטחוניות - ראוי לקיים את החובה כאמור על
ידי מסירת הודעה טלפונית לקרובו של העציר, ועל ידי כך ימנע שיהוי מיותר במסירת
הידיעה.

דברי השופט א. מצא:

כשני חברי הנכבדים אף אני סבור, שדין העתירות להידחות, תוך חיובם של המשיבים
בהוצאות. חזקה על המשיבים, שבמסגרת גאמציהם לשפר ככל האפשר את הנהלים
הקודמים, ישקלו בכובד ראש גם את הערותיו המועילות של חברי הנכבד, השופט אור.

29.9.89

לכבוד
נשיא בית המשפט צבאי
לערעורים
רמאלקה.

לכבוד
עו"ד י. רובין
ראש לשכת עוה"ד
רח' שופן 2
ירושלים.

ח.נ.

הנדון: "שפיטה בהעדר עו"ד".

בעקבות מכתבי בנושא הנדון מיום 27.8.89 אל נשיא בית המשפט הצבאי לערעורים, שהעתיקו הופנה אליך, הואיל ונשיא בית המשפט לערעורים להשיב על המכתב. הוא, חליכה, לא הפנה את מכתבו אלי, שכן מי אני ומה אני שיתייחס ישירות לדברי - הריני בסך הכל עו"ד המופיעה תדיר בבית המשפט הצבאי, וכאלה, כנראה באמנם ראויים להתייחסות ישירה.

לעומת זאת הוא הפנה את תשובתו הארוכה דווקא לראש לשכת עוה"ד, שהיה המכותב לקבלת העתק מכתבי, ואילו אנכי זכיתי מן ההפקד והפכתי למכותבת מסי 2 לקבלת העתק מכתבו. גם על כך אני מברכת.

יש בכך כדי לכמדנו כי לשכת עורכי הדין היא עדיין מעוזנו, וכי אם יש בכחו של מוסד כלשהו להזיז את הגלגלים החורקים עליהם מתנהלת המערכת הצבאית בשטחים - אולי הלשכה היא אכן הכתובת.

יש לזכור כי לפניו לנו הקולקטיביות והפרטניות אל הלשכה הסטוריה ארוכה. עוד מתחילת 1988. פנינו לבקשת סיוע מן הלשכה, הלשכה הראתה לצון אמיתי לסייע בידנו, והכוונות הטובות התנפצו, תמיד, לנוכח סירובו של הפצ"ר להפגש עם נציגות שלנו בנוכחות נציגי לשכת עורכי הדין.

נוכח ההתנערות הניכרת שפקדה את צמרת השיפוט הצבאי לאור מכתבי, נראה לי כי יש להזדרז ולנצל את רגע החסד. ואני מציעה כי מוסדות הלשכה יזמו לאחור מפגש משותף בין נשיא בית המשפט הצבאי לערעורים, עוה"ד המופיעים בבתי המשפט הצבאיים השונים, ונציגות של לשכת עורכי הדין, כדי ללבן בצוותא את הבעיות הבערות של תשתית מנגנון עשיית הצדק בבתי המשפט הצבאיים בשטחים.

חזרתי וקראתי את מכתבי מיום 27.8.89 ואני עומדת מאחורי כל מיכה שבו. אם היה נשיא בית המשפט לערעורים קשוב יותר לעורכי הדין המופיעים בבתי המשפט בשטחים היה יודע היטב כי כל מיכה הינה גיבוש מינימליסטי, בלשון המעטה, של שורה ארוכה של טענות ופרונות יומיומיות המועכות על ידינו.

בהכנסו כתפקידו נפגשנו, עו"ד רבים ביותר, עם נשיא ביהמ"ש לערעורים, והוא שמע במו אזניו דברים חריפים מאלה. הבטחותיו לשיפורים ניכרים לא נשאו פרי, ואין לו להלין אלא על עצמו.

לגופו של עניו:

1. בהעתק מכתבו של הנשיא אלי לא טרח לצרף העתק "ההחלטה שניתנה על ידי בית המשפט לערעורים והעתקה מצורף למכתבי זה".
2. המנעות עוה"ד מלהופיע בבתי המשפט היתה זעקה נוספת שנתרה בחלל כלא ממנה. כמי שרא טרח לברר עם בעלי הדבר את עניינותם של הטעמים, קל לו לנשיא הנכבד לקבוע כי היו אלה טעמים בלתי ענייניים.
3. ידיעתו של הנשיא הנכבד, עם כל הכבוד, לוקה בחסד בכל הנוגע לדרך בה מנהלים בתי המשפט הצבאיים והתובעים את המשפטים בהעדר עוה"ד, הן בזמן המנעותנו מעבודה, והן כיום, בשבתנו באולם המשפט. אנו שומעים במו אזנינו, בכל יום, את בית המשפט והתביעה פונים כנאשמים שאינם מיוצגים (בין אם משום שעה"ד לא הופיע, ועפ"י רוב

משופ עושה"ד לא דווח על מועד המשפט) ומציעים להם עונשים קצובים אם יודו בכתבי אישום שאינם מצויים בידי הנאשמים מאחר ואינם מתורגמים דרך קבע לערבית. תוך התראה בדורה כי "הצעה" היא הצעה חד-פעמים, "הזדמנות בלתי חוזרת", וכי אם לא יקבלו ההצעה מצבם בעתיד יהיה גרוע יותר. אין מעלים בפני הנאשם את האפשרות, תיאורית ככל שתהייה, כי יש לו סכוי לצאת זכאי במשפטו.

אדרבא, ישאל גוף בלתי תלוי את הנאשמים שנשפטו בדרך זו מה היה המסד שניתן להם, ומדוע החליטו כפעול על פיו.

4. באשר לטענת הנשיא הנכבד כי בתיקים הנקבעים בפני דן יחיד (שסמכות ענישתו עד 5 שנים) אין צורך למנות סנגור - מצוין הנשיא הנכבד רק חקק קטן מן האמת, ואינו מצוין (או אולי אינו יודע) כי בתי המשפט גם בשבתם בהרכב (שאז מוסמכים הם להטיל עונש בכל הגבלה, עד מאסר עולם ועד מוות) טוענים כי הם מזדרכים על ידי בית המשפט לערעורים כי ישנה תובת מנוי סנגור רק בחילוקים בהם התביעה דורשת עונש שאינו עולה על 10 שנים. הם טוענים כי לא העונש הקבוע בצד העבירה הוא המדד לצורך במנוי סנגור, אלא רמת העונש בו מסתפקת התביעה. כאמור, טוענים בתי המשפט כי כך תודרכו ע"י הנשיא הנכבד עצמו. מדוע אין טורח הוא, עם כל הכבוד, להוסיף עובדה מצערת זו?

5. זאת ועוד - במכתבי נאמר: "בדרך כלשהי, בלתי ברורה לי לחלוטין, נפסק כי אם אין התביעה מבקשת עונש העולה על 10 שנים, ניתן יהיה לשפוט אדם בכל עורך דין".

טענתי חטים, והודה לי בשעורים. ממילא החוק אינו מבחין בין שפיטה בפני דן יחיד לבין שפיטה בפני הרכב. ס' 8 לצו בדבר הוראות בטחון תשל 1970 קובע: "...הנאשם רשאי להעזר להגנתו בסנגור". לאמור, זכותו של הנאשם להחליט אם רצונו בסנגור או לאו, ורצונו אולטימטיבי.

גם אם נתייחס לנטייה הגוברת "להשוות" את המצב בבתי המשפט הצבאיים למצב בישראל (על פי רוב, ולצדדי, על מנת לשלול וקא על מנת לחייב) עדיין מצויים נהיה באותו גדר בו גובה העונש הצמוד לעבירה הוא שיקריע חובת מנוי סנגור.

6. אשר ל"דברי הבלע של עו"ד צמל בעמ' השני למכתבה" - מי ככבוד הנשיא יודע כי על אותם "דברי בלע" שנאמרו פה אחד, בנוכחותו, על ידי כל עוה"ד המופיעים בגדה באותו מפגש יחיד, אמר הוא עצמו כי צודקים הם, ויש לעשות הכל כדי לשנות המציאות שהולידה אותם.

חבל שלא טרח לעשות דבר בעניין.

אני תקווה כי תצמח טובה מהשתלשלות עניינים זו - וכי המפגש המיוחל אכן יצא אל הפועל.

בכבוד רב,

ל. צמל, עו"ד.

העתק:
הפרקליט הצבאי הראשי.

בי"כ המערערת.

כית המשפט הצבאי לערעורים		
ובאזח"ע	כאיו"ש	
0157	ח"ע 7	
תשמ"ט	אלול	י"ח
1989	ספטמבר	18

29 290 1988

לכבוד
 עו"ד יעקב רוזין
 ראש לשכת עורכי הדין
 רח' שופן 2
 ירושלים

הנדון: פנייתה של עו"ד לאה צמל בנושא "שפיטה בחערד עו"ד"
 מכתבה של עו"ד צמל מתאריך 17 אוגוסט 1989

1. עו"ד צמל מרבה בחודשים האחרונים, מאז הוקמה ערכאה הערעור בשטחים, לפנות אלי ישירות בחלונות ובטענות שונות ומשונות, בנושאים הנוגעים לפעילות בתי המשפט הצבאיים באיו"ש ובאזח"ע.
 במרבית המקרים נענית עו"ד צמל, תוך פרק זמן סביר, לפניותיה - לאחר בדיקת וברור הנושא, באמצעות קצינת בית המשפט לערעורים.
2. הפעם התלמתי לחרוג ממנהגי ולהשיב אישית למכתבה של עו"ד צמל מתאריך 17 אוג' 89 כיון שיש בו כדי להגדיש את הסאה והינו בגדר בזיון בית המשפט.
3. במכתבה טוענת עו"ד צמל כי בתקופה שבה שכתו עורכי הדין וגמנעו מלהופיע בבתי המשפט הצבאיים באיו"ש "נכפו" לקוחותיהם להודות באשמה מבלי שהוכרה להם משמעות הדבר ותוך שימוש באיומים.
4. דומני כי דרושה מידה רבה של עזות מצח להעלות טענה מעין זו בשעה שעו"ד צמל וחבריה בחרו, מטעמים בלתי עניינים, להמנע מלהופיע בבתי המשפט הצבאיים וחדלו מלייצג את לקוחותיהם. ספק רב בעיניי אם טובת הנאשמים עמדה לבגד עיניה של עו"ד צמל כאשר החליטה ביחד עם אחרים להכריז על שכיחת הופעה בבתי המשפט באיו"ש ולהניח לנאשמים להופיע כשהם אינם מיוצגים.
5. מאחר שדובר בהחלטה חד צדדית של עורכי הדין שלא להגיע לבתי המשפט, הנחיתי להמשיך בפעילות רגילה של הערכאות השיפוטיות בשטחים ושלא להכנע לתכתיבי השוכתים. באותה נשימה נאמר לשופטים כי יש להקפיד הקפדה מירבית על זכויותיהם של הנאשמים ולהבהיר להם את מהות ההליך ולסייע בידם ככל שניתן, כל זאת כרוח ההלטה שניתנה על ידי בית המשפט לערעורים והעתקה מצורף למכתבי זה.
6. למיטב ידיעתי, איש מהנאשמים לא "אולץ" להודות באשמה ובוודאי שלא ננקטה כלפיו לשון של איומים כי עונשו יהיה חמור במידה רבה אם לא יעשה כן. כמובן שאם היה מקרה מעין זה הרי שניתן היה להגיש ערעור או בקשת רשות ערעור לכית המשפט לערעורים ולהעלות את הטענות בצורה עניינית, חרף השמעת טענות כלליות

שאינן לתן כל אסמכתא ותימוכין.

7. אשר לחובת מינוי סניגור, הרי שעו"ר צמל מודעת כודאי לכך שבתיקים הנקבעים בפני דן יהיד, שסמכותו העונשית אינה עולה על חמש שנות מאסר, אין בית המשפט ממנה סניגור. מטתבר כי עו"ר צמל בוחרת להתעלם מכללים אלמנטריים אלה ומטיחה טענות חסרות שחר.
8. נדמה לי כי אין צורך להגיב על דברי הבלע של עו"ר צמל בעמוד השני למכתבה. עורכי הרין מופיעים בבתי המשפט הצבאיים בשטחים ומסייעים ללקוחותיהם בהצלחה רבה. אינני רואה מקום להדרש לתחושותיה האישיות של עו"ר צמל אך יתכן שמדי פעם כדאי שגם היא תפספס במעשיה ובהתנהגותה באולמות בתי המשפט.
9. ההחלטה אם לטפל בפנייתה של עו"ר צמל מכחיבת האתיקה המקצועית נתונה בידי גורמי הלשכה ואני אכבד כל קביעה אשר תיפול בענין זה.

העתיקים:

- א. הפרקליט הצבאי הראשי
- ב. עו"ר לאה צמל ✓

בכבוד רב,

אורי שהם, אלי"מ
נשיא בית המשפט
הצבאי באיג"ש ובאדח"ע

4.5.88

לכבוד
היועץ המשפטי
בית - אל

א.נ.נ.

הנדון - מתקן דהריה (דביר)

אני פונה אליך כדי לפתור הבעיות במוקן דהריה אשר מסככות אפשרות של עבודת עוה"ד, והגנה ראויה על לקוחו.

המתנהג אני מבקר תמיד במתקן הנ"ל ועורכי דין נוספים מבקרים. לדוגמא הגעתי למקום ביום 13.4.88 בשעה 12:30. בזמן שהגעתי דיברתי עם החייב השומר על השער והוא דיבר עם הרישום, ברישום אמרו לו שאמתיך. המתנתי עד שעה 16:30 בערך 4 שעות ללא תוצאה. פניות חוזרות ונשנות לשומר ולחייב לא נענו.

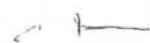
בשעה 16:30 הגיע הרשט נתתי לו רשימה של עשרים איש, לאחר שעה חזר ואמר שהוא מצטער ואין לו השמות אלא רק אחד מהם.

דהריה אין מאשרים לעו"ד, שכבר נכנס, לראות את לקוחותיו אלא למשך 20 דקות, ואין זה משנה מספר הכקוחות. קרה כבר שגדרשתי לראות 8 איש תוך 20 דקות. זה בזיון לעבודתנו.

לעיתים קרובות, כמעט תמיד, כאשר אומר לי הרשם כי העצורים אינם נמצאים, ונבצר ממני לבקדם, בסופו של דבר מסתבר כי הם מצויים במקום, וביקורי יצא נפסד.

אבקש לטפח בנושא בדחיפות.

בכבוד רב,

אליסע שעבאן, עו"ד

ابراهيم . كتب محاميين
Abu Hussien Law Firm

אבו חוסיין, משרד עורכי-דין

مكتب المحامين ابراهيم . سالم
مكتب ابراهيم حسين . سالم

חוסיין אבו חוסיין . עו"ד
סאלח אבו חוסיין . עו"ד

DATE 15.12.88 تاریخ
חודש

REF. رقم

לגנור
גב' ניצלי ארד, פרקליטה
מנהלת מדור כג"ץ
פרקליטות המדינה
י ר ו ש ל י ס

ג.נ:

הנדון: תלונות על רשויות כלא מגידו

בהמשך לפנייתי מה 15.12.88 בה התלוננתי, בין השאר, על היחס הפוגע והסמליב של רשויות
כלא מגידו הנני מוצא לפנות אליך שוב כדלהלן :

כיום כ' , 12.88, בן התקשרתי לרשויות הכלא במגידו ולאחר המתנות רבות וטמתי עם חייל בשם
ארכלי, כי אוכל לבקר עצורים שלי ככל הנמצאים במתקן הכליאה מגידו כיום ששי .

אכן כיום ו' , 12.88, בהגיע שותפי למשרד עו"ד אניס ריאד לבקור ככלא כמוסס, אולם המתין
3 שעות תשימות יחד עם 2-3 עורכי דין מהשטחים ועו"ד סעיד עתילי, ולכסוף נאמר להם כי אין
טעם בהמתנתם, וכי ישנה ישיבת קצינים במתקן .

...מתר לציין, כי נטעה בלכני הרגשה כבדה שרשויות הצבא אינן מעוניינות לאפשר בקור עורכי-דין
וגו... כמיטב יכולתם וסמכותם כדי לערפד בקורים אלה שאם לא כן הכיצד ותכירי את פשת התנהגותם?

לא זאת אף זאת, הובא לידיעתנו, כי רשויות הצבא עושות הכנות להעברת העצורים למתקן קציעות
כנגב, וכיני לבין עצמי אני מגלגל מחשבות כיצר יעליחו אז להעביר את העצורים לכתו המשפט,
...ולארות היותם במגידו הם לא מצליחים להעביר עשירית מהעצורים לניהם"ש הצבאי כנגין
...נמא במרחק כטיעות אחדות ממתקן מגידו !

אנא תשובתך .

בכבוד רב ;
חוסין אבו חוסיין, עו"ד

אגודה לזכויות האזרח

أبراهيم حسين

SALEH & HUSSEIN ABU HUSSEIN, ADVS.
مكتب المحامين ابراهيم حسين . سالم

אום אלפחם 063/51640-51647

أبو حسيين
Abu Hussien Law Firm

אבו חוסיין, משרד עורכי-דין

مكتب المحاماة، حاسين
مكتب المحاماة، حاسين

אבו חוסיין, עו"ד
אבו חוסיין, עו"ד

DATE 15.12.88 تاريخ
REF. _____
מס

ד ר ר פ א ק ס

לכבוד
גב' נילי ארז, פרקליטה
ראש כ"ץ בפרקליטות המדינה
פרקליטות המדינה
רח' סלאח אלדין
ירושלים

ג.נ.

הנדון : שחרור עצירים כלואים

- בהמשך לשיחתנו הטלפונית מתחילת השבוע, הריני מתכבד להעלות על הכתב את תוכן פנייתי :
- א. הנני תושב העיר אוס אל פחס ומתגורר בשכונת עין-איברהים הנושקת לכביש ואדי עארה .
  - ב. בעת האחרונה שכנים רבים ספרו לי, כי עצירים בטחוניים תושבי הגדה המערבית ועזה, המשתחררים כאישון לילה מכלא מגידו, הגמא במרחק כ-8 ק"מ מצומת א.א.פחס, מתדפקים על דלתותיהם בכושת פנים ומבקשים שקלים אחידים למימון נסיעתם הביתה לאחר ששוחררו מהכלא ללא פרוטה בכיסם .
  - ג. מברור שערכתי עם עצירים בטחוניים שאני מייצג נאמר לי, כי דבר המעאר של כסף בכיסם של עצירים תלוי במזלם הטוב או הרע כעת מעצרים, אם נעצרו כשכסף נמצא בכיסם, הכסף נשמר בפקדון ומוחזר להם עם שחרורם ואז אין כעיה, אולם הכעיה קיימת בקשר לעצירים הנעצרים מנתיהם כלילה או כדרך חזרה מעבודה כשאינן בכיסם כסף .
  - ד. מקרהו של העציר המנהלי מחמוד אחמד סאלח אבו אלרוב :

...2/..

أبو حسيين

SALEH & HUSSEIN ABU HUSSEIN, ADVS.

أبو حسيين . مكتب محاميين

Abu Hussien Law Firm

אבו חוסיין , משרד עורכי-דין

صالح أبو حسيين : محام
صالح أبو حسيين : محام

ג' חוסיין , עו"ד
ג' חוסיין , עו"ד

DATE _____ تاريخ
מאריך

REF. _____ رقم
מ

2

1) כיום 5.12.88 יצגתי את העציר המנהלי מחמור אחמד סאלח אבו אלרוב , כליא מט' 5865 בוועדת ערר על טעזר מנהלי כמתקן קציעות , הנ"ל נעצר מנהלית ביום 25.9.88 , וסמוך לאחר טעזרו הוגש ערר לוועדת ערר , הערר נקבע ליום 14.11.88 , ומשום שה משהו סבר , כי מן הדין לחרות את שמיעת כל העררים באותו יום בגלל כנוס המועצה הלאומית הפלסטינית באלג'יר ל 1 מהו עניין שמיעה להר סיני עד כאן יכולתי להביך , אולם מדוע לא הודיע לי על דחיית הערר אין דעתי מכינה , ואף ביום - 10.11.88 דאגתי שמזכירתי תודא עם האחראית על שמיעת העררים באס העררים מתקיימים ונאמר לה כן לצערי הרב , כשהייתי חולה עד מאוד נסעתי לקציעות ושם נבקל נאמר לי , כי אין עררים היום ?

2) הערר כאמור הוגש כתחילת אוקטובר ונשמע רק ביום 5.12.88 , והשופט הורה על שחרורי של העורר לאלתר , והוא שוחרר ביום 6.12.88 כשעה 3.00 אחר"צ כצומת ערד כשאיך לו פרטה ככיסו , וכשקבאטי מרוחקת סמקום מגוריו כ 300 ק"מ .

בקור עעירים בבתי כלא :

א. אתור עעירים : קיימת בעיה רכתי וחמודה עד מאוד נאמור עעירים נאחוניים ולעתים הנני מרים ידיים כפני הורי העעירים שידי קצרו מהושיע , את גב' גיטה מביית-אל קשה עד מאוד להשיב כטלפון , אפילו אחרי נסיונות של ימים רצופים עם מזכירה וטלפון פנויים , וכנראה הדרך היחידה הסבירה לאתור עצי כיום הינה הצלב האדום , ה י ת כ ך ? !
בררתי כשירות כתי הסורה בירושלים כאס ניתן לקבל מידע על מקום מעעזם של עעירים הכלואים בבתי הכלא המוחזקים על ידי הצבא ונעניתי כשליה .

י. בקור עעירים ככלא מגידו וככלא עתלית : מנסיוני המר עם חיילי המר עם כ"ח הכלא האלה , אני יכול בלשון המעטה לאמר , כי המסר ברור -"אל תחזור לכאן שוב" , כשכוע החולף בקרתי כפתחו של כלא - מגידו פעשיים , אני ועו"ד אניס ריאד , וכשני המקרים חכו יחד אתנו עורכי דין מהשטחים ומסירה ולאחר ציפיהה דרכה כשמש של מספר שעות נאמר לנו , כי אין אפשרות לבקר את העעירים .

...3/..

أبو حسيين

صالح أبو حسيين : محام

الإحسين، مكتب محاميين
 Abu Hussien Law Firm
 אבו חוסיין, משרד עורכי-דין

محمد الإحسين، محام
 صالح الإحسين، محام

אבו חוסיין, עו"ד
 אבו חוסיין, עו"ד

DATE _____ تاریخ / التاريخ
 REF. _____ رقم / رقم

3

להלן הצעת יעול מעשית לאלה שמעוניינים להתייעל אם בכלל ? 1 :

- א. רשויות העבא יסיעו את העציר למקום מגוריו .
- ב. לחילופין , עציר יקבל מקופת "מדינת הסעד" סכום כסף שיספיק לו להגיע למקום מגוריו וישוחרר בשעה סכינה , כך שיוכל להשתמש בתחבורה צבורית במקום שיהיה בחינת "אורח נוטה ללון" ? 1
- ג. לחילופי חילופין , כאם "מדינת הסעד" מסרבת לשלם מקופתה זמי נסיעה שירושה לקבל דרך הקנטונה באמצעות הוריו סכום כסף סכיר שיספיק לו להגיע בחזרה לביתו כעת שחרורו .
- ד. תמסר הודעה למשפחת העציר סמוך לאחר מעצרו על מקום מעצרו ומספר הכלוא שלו .
- ה. יוקם גוף צבאי שיספק מידע לעורכי-דין כדוגמת שירות נתי-הסוהר ושהיה אחראי על ארגון בתורי עורכי הדין .
- ו. התליית בקורים של עורכי הדין ומשפחות בבתי הכלא תסורס בכלי התקשורת מיד .
- ז. ערעורים של עצירים מנהליים ישמעו תוך זמן סכיר של שבועיים לאחר הגשתם כמצוות כג"ץ .

הנני תקווה , כי פנייתו זו תובא בפני הגורמים המוסמכים לשם דיון באם רצונם של אלה להתייעל

ככרך נכ :
 חוסיין-אבו חוסיין, עו"ד

advocato
F O A N M A N S O R
44915 - Tyra
TEL. 052 938122

עורך דין
פואדמנסור
טירה - 44915
טל . 052-938122

תאריך : 2.1.89

רשום

לכבוד
פרקליט צבאי ראשי
ח"אל אמנון סטרמשנוב
הקריה - תל-אביב

לכבוד .
היועץ המשפטי לאיו"ש
אל"מ דוד יהב
בית - אל

א.נ. הנדון :- תלונה על פגיעה בכבודי כעורך דין וכפרט
במילוי תפקידי בעת הופעתי בבית המשפט
מצבאי בגנין "א"י כב' השופט ס"אל יהושע וינאי

- הנני לפנות אל כבודכם בעניין כדלקמן :-
1. בתאריך 27.12.88 בבית המשפט בג'נין הופעתי כפרקליטו של העצור מדהר תייסיר ערבאסי אשר עזר מיום 6.9.88 בחוק 68 ו-69 של חוקי היסוד היה קבוע להוכחות .
  2. ערי התביעה בתיק לא הופיעו , וכך הקורה לעימים קרובות . לעטוי גם במיקים אחרים דבר אשר אינו מאפשר לקיים מעטט כמות .
  3. הואיל והעדים לא הניעו , והעצור נמצא בכלא מאז 6.9.88 בלא ששתה לשחררו בערבות על כי נגרם לו עינווי דין ולפי רעתו גם 88 יורשע לאירון לתקופה ארוכה יותר למה שהוא עצור עד כה .
  4. הבקשה לשחרור בערבות נדחתה תוך ציון שאין לה בסיס כלשהוא אף כי ציינתי שיש לנאשם סיכוי לצאת זכאי מפאת תומך הראיות הרקוי שבידי התביעה , ולחלופין אחד מערי התביעה טרם נשפט .
  5. כב' השופט דרש לקבוע את המשך הריגון בתיק ל 11.4.89 תאריך רצוק ביותר בהתחשב כי הנאשם הוא כמעצר עם כל המשתמע מהאמור לעיל במכתבי זה .
  6. מפנה שחרגשתי שייגרם עוול לנאשם , התנגדתי לקביעת המירון המוגד והסברתי זאת לכב' השופט .
  7. כב' השופט סירב לשמוע את נימוקיי להקדמת מועד הריגון ולמסלולו מדוע אינו רוצה להקדימו הוא החרתח , ללא כל סיבה . (שמעו לשלך "אל תתחצף" !

8. לא הבנתי במה התחצפתי כאשר אני ממלא את חובתי כעורך דין ואמרתי שאין בפנייתי משום חוצפה. השופט עמד על שלו וצעק עלי באומרו "אתה כן מתחבף משום שכבר אלף פעם ביקשתי ממני להקדים את המועדים ואני לא הקדמתי". כאילו הדבר צריך לשמש נימוק לעו"ד להפקיר את מרשו ולק להעיד, אפילו, לנקש הקדמת מועד.
9. כאשר ניסיתי להסביר שוב כי לא בחוצפנות נדובר אלא בחובתי לנקש את הקדמת הדיון כפי שמורה לי העצור. הצטוויתי ע"י השופט לעזוב את אולם המשפטים.
10. הרגשתי פגוע ומפוזר לעיני תנאשמים וביניהם הלקוח שלי הקהל ועורכי הדין אשר נכחו באולם והם כששה במספר אשר יהיו מוכנים להעיד על נכונות רברבי, ואמרתי שאכן אין לי באמת רצון להיות כהן כאשר כוונתי היתה ליחס של זלזול והשפלה בו זכיתי מצד השופט אשר אמר לי "אתה עוד תראה את התוצאות".
11. התנהגותו שלי השופט איננה הולמת את מעמדו לחלוטין, יתירה מזו ישנו כאן ניצול לרעה של מעמדו של השופט ופגיעה נסה בעורך דין הממלא את תפקידו.
12. אנו עורכי הדין מצווים, לפי כללי האתיקה, ללמד סניבוריה על לקוחותינו "ללא מורא וללא משוא פנים", אך כיצד אוכל לעשות זאת כאשר השופט מטיל עלי מורא, מבייש אותי בעיני מדעי ולני השטחתי ובכך פוגע קשות במילן תפקידי והן בפרנסתי, על לי עוול ככלי
13. לא פעם פגע השופט יהושע הלוי בעורכי הדין בהפנינו לא פעם יחס עויין כלפיהם כאילו שהם מפריעים לו, אך הם לא הניבו נזרטה כי מסיבה זאת הפגיעות ומשכות עד שהניעו למה שמתואר כאן.
14. אבקש מאת כבודכם להתערב על מנת שמקרים כאלה לא יישנו וכי אובד להמשיך ולמלא את תפקידי כחוק, ולא ארגיש כנאשם בהופיעי בפני שופט כסניגורו של נאשם.

לתשובת כבודכם אצפה בהקדם.

בכבוד רב

 פושל חוסר עו"ד

- העתק לשכת עורכי-דין - ירושלים
 - העתק האגודה לזכויות האזרח - תל-אביב

נספח ח'

מעצר עד תום ההליכים ומעצר מינהלי לרבחי עזיז גואברה, תיק 267/89

נעצר ב-26.4.89 בחשד להפרת סדר והטרדת חשודים בשיתוף פעולה. בתום 18 ימי המעצר לא שוחרר והוחזק ללא צו שופט שלושה ימים במעצר.
ב-16.5.89 הוארך מעצרו ב-45 יום על ידי שופט.
בפרק זמן זה התייצבה עורכת דינו שלוש פעמים בבית המעצר על מנת לבקש לשחררו בערבות, אלא שהתביעה הופיעה בכל פעם ללא התיק ולא נעשה דבר.
עורכת הדין הגישה תלונה ליועץ המשפטי בבית-אל על כך שמרשה "הוחזק 3 ימים שלא כחוק". העתק התלונה הוחתם ב-3 ביולי 1989 לאשר את קבלתה.
עם תום 45 ימי המעצר הנוספים, הגיעה עורכת הדין לדהריה ושם נמסר לה כי מרשה עומד להשתחרר. בעודה ממתינה, ונפגשת עם לקוחות אחרים, הודיע לה הרשם כי התקבלה הוראה טלפונית ובה צו מעצר מינהלי על-שם מרשה. עורכת הדין ערערה על חוקיות הצו הטלפוני, אולם הרשם הודיע לה כי לא יוכל לשחרר את מר גואברה, משום שתאריך הפקודה הוא לאותו יום, דהיינו 29.6.89.
מר גואברה הועבר לענתות שם נמסר לו ב-12 ביולי בלבד צו מעצר מינהלי שמתחיל בתאריך זה. כלומר, מתאריך 29.6.89 ועד 12.7.89 הוחזק ללא כל צו חוקי. יתרה מזו, תקופת המעצר המינהלי נקבעה לו רק מתאריך הוצאת הצו, כלומר מה-12.7.89, וכל תקופת מעצרו הקודמת לא נלקחה בחשבון.

תיק 2572/89, רמאללה 12.9.89, בפני השופט איזקסון

הנאשמים קמים.	
השופט – שישבו.	
(הנאשמים יושבים בקהל מפוזרים בין 23 איש)	
שופט	עו"ד עודה, אתה מייצג אותם?
עו"ד עודה	אני מייצג את 2, 3, 4, ומרי רוק את 1, 6 ו-4 במשותף.
עו"ד רוק	5 שוחרר.
שופט	כן.
עו"ד עודה	אנחנו מבקשים לזכות את הנאשמים מהסיבות האלו:
שופט	1. בישיבה האחרונה ב-26.6.89 היתה החלטה מאדוני הנכבד בתיק.
עו"ד עודה	לא בדיוק. זה לא אני.
שופט	אני לא מדבר על אדוני עצמו, אני מדבר על בית-המשפט.
עו"ד עודה	אדוני, תעבור ישר לנימוק השני חבל על הזמן.
שופט	הנאשמים היו בכלא חודש וחצי, ביניהם גם נאשם מס' 5, שזוכה מפאת
שופט	הספק של מה שאמר העד.
עו"ד עודה	הבנתי, הבנתי, רק שניה.
שופט	(רושם וקורא בקול – העצורים היו עצורים חודש וחצי).
עו"ד עודה	הנאשמים הוזמנו כ-7-6 פעמים ועדי התביעה לא התייצבו. הרביעי הוא
שופט	עד מקומי.
עו"ד עודה	עד מקומי יותר טוב. הוא כמו אח שלהם. למי צריך להאמין לאח שלהם
עו"ד עודה	או לבן דוד שלהם?
עו"ד רוק	לאח שלהם. אבל אח שלהם לא בא חצי שנה.
שופט	יש הרבה אינפורמציה לא נכונה.
עו"ד עודה	החמישי היה עיוור והעידו נגדו שהוא זרק אבנים.
עו"ד עודה	למה עוור לא יכול לזרוק אבנים! מישהו אמר לו שפה יש צבא והוא זרק.
שופט	בית-המשפט ראה את הבחור העיוור. הוא לא יכול ללכת בעצמו.
עו"ד עודה	הבנתי, הבנתי.
שופט	העד העיד על עצמו במשטרה: אני משוגע.
עו"ד עודה	הרבה אנשים צריכים להגיד את זה על עצמם אבל אין להם אומץ.
שופט	התיק אינו לפני. משאיר את זה לשיקול בית-המשפט.
שופט	(אחרי הפסקה)
עו"ד רוק	שיקומו כל החבריה. חסר אחד.
שופט	לאחד מהם היה כבר משפט.
שופט	פסק-דין: הואיל וכבר הארכתי בהחלטתי בתיק 2314 ודברי שנאמרו שם
שופט	יפים וישימים גם בתיק זה. וכן גם בשל עינוי הדין שנגרם לנאשמים,
שופט	וטיבו של חומר הראיות, אני מזכה את הנאשמים בתיק זה.
שופט	המזוכים יוצאים. השופט קורא להם חזרה.
שופט	דחילק, לא לזרוק אבנים. זה לא אומר שלא עשיתם משהו רע זה שזכיתם
שופט	בגלל טעויות של כל מיני אנשים. זה לא אומר שאני חושב שלא זרקתם
שופט	אבנים, אני בטוח שאתם זרקתם אבנים.

יום בבית-המשפט הצבאי ברמאללה, עידית דורון (5.7.89)

ביום א' 18.6.89, אני מתייצבת בבית-המשפט הצבאי ברמאללה למשפטו של בורהאן אלעיסה, תושב דהיישה, שנעצר ביום 16.4.89 ומאו כלוא במגידו. בכתב האישום, שהוגש ביום 30.4.89, הוא נאשם בידידי אבנים לעבר חיילי צה"ל בזמן עוצר.

בורהאן מוכר לי כתלמיד האוניברסיטה העברית, הלומד חינוך לתואר מ.א. במשך השנה שוחחתי איתו כמה פעמים, הוא סיפר לי על הקושי שיש לו לשלם את שכר הלימוד הגבוה, אך אמר שהוא מוכן לעשות כל מאמץ כדי ללמוד. זוהי הסיבה שבגללה באתי למשפטו – רצייתי לנסות למנוע ששנת הלימודים שלו כולה תירד לטמיון. בשבוע שבו נערך המשפט מתחילות בחינות סוף השנה, וקיווייתי שאולי אפשר יהיה להשיג שחרור, לפחות בערבות, כדי שיוכל לגשת לבחינות.

כאשר הגעתי לבית-המשפט התברר לי כי מספר התיק של בורהאן אינו מופיע ברשימות של משפטי היום, וכי הוא עצמו לא הובא כלל ממקום מעצרו במגידו. הסניגור, עו"ד עודה, עומד על כך שהמשפט כן נקבע להיום, ואכן אנו רואים, הוא ואני, כי הדבר אפילו רשום ביומן מזכירות בית-המשפט.

עו"ד עודה נגש אל התובע, סגן גבריאל ויצמן, בקשר לבורהאן, ומספר לו על בואי. התובע מבטיח להתייחס בחיוב לבקשת השחרור בערבות, אך אומר כי השופט בוודאי לא יסכים לדון בה ללא הנאשם וללא התיק.

עו"ד עודה מתעקש, ולמרות הכול מעלה את הנושא לדיון בפני השופט איזקסון, כשהוא מציין כי נמצאת באולם מורה מן האוניברסיטה שבה לומד בורהאן. השופט שואל מי המורה ואני קמה על רגלי. כבוד השופט מעיר על כך שאני מורה-אשה, על פי המראה, והדבר מצחיק אותו משום מה. ואז הוא אומר: "לא תוכלי לשאת את כל הנאומים שהכנת, כי התיק איננו." עו"ד עודה עונה כי פתח תיק-משנה במזכירות, לאחר שנתגלה שהתיק עצמו לא נמצא שם, לכן לא קיימת בעיה פורמאלית של תיק. (בעיית אי-המצאותו של הנאשם לא מטרידה איש). כבוד השופט שואל היכן בורהאן לומד, ומופתע לשמוע שבאוניברסיטה העברית: "לא ידעתי שמקבלים אותם באוניברסיטה העברית". לאחר מכן שאל מה לומד בורהאן, ואני אמרתי שהוא לומד חינוך.

"זה מאוד לא חינוכי לזרוק אבנים" אומר כבוד השופט, וצוחק. "באיזו שנה הוא לומד?" שואל השופט, ואני עונה כי הוא תלמיד מ.א. "ובאיזו אוניברסיטה עשה את הב.א.?" "באוניברסיטת בית לחם", התשובה מדהימה את השופט: "אפשר עם ב.א. של אוניברסיטת בית לחם להתקבל למ.א. באוניברסיטה העברית?" כן אדוני.

כבוד השופט איזקסון אומר, שכאשר היה הוא תלמיד באוניברסיטה העברית הוא עשה בחינות במועד ב' כאשר נקרא לשירות צבאי, ואיש לא מחה על כך. ולכן אינו רואה כל פסול בכך שבורהאן יפסיד את מועד א'. עו"ד עודה ממשיך ללחוץ, ומזכיר לתובע כי הבטיח להתייחס לבקשה בחיוב. השופט אומר לשניהם כי ישוב לדון בעניין לאחר שיגיעו לכלל הסכמה.

לבסוף, מסכים התובע לאפשר שחרור בערבות של בורהאן, לאחר שנודע לו כי אסכים לחתום על ערבות צד ג'. הסניגור והתובע מודיעים לשופט על הסכמתם, ואז, לתדהמת שני הצדדים, נותן השופט החלטה לדחות את ההסכם שביניהם ולהשאיר את בורהאן בכלא עד לתאריך החדש שנקבע למשפט כעבור חודש.

18.6.1989

כבוד: יוסף ווינגר

במלחמה: רב, אגודת אשכנז

התקיימו צלב' יצירה / זמן. הישיבה

התקיימה היא הלבא אהבא

אזם אצרה: ובעקבות גמורו בקריאה של שני התלמידים

כי נאשר מס' הין מטאטא חתוך למאן פני

במלחמה: אגבי יאשר מס' הרהי'ה נ' למתאם בתגיש

התקיים. המורה עלו לקריאה בבית המוסד גונר

אחרי אצרה אפתיי'ה'ה' המורה ואלו אילת

ויש או להתקיים הש'ה'ה' קשן פני או

זמן אפתיים למחור, אפתי'ה'ה' אצרה, אפתי'ה'ה'

של אפתי'ה'ה' פני אצרה 33 ל של אצרה

המורה. אגבי התקיים פני הרהי'ה'ה' אצרה

יצר אצרה: אפתי'ה'ה' 2 יני חורש אפתי'ה'ה' אצרה

הישיבה אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה'

החלטה

במס' זה בקול. אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה'

אצרה, אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה'

אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה'

אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה'

אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה'

אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה'

אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה'

אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה'

אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה'

אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה'

אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה'

אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה' אפתי'ה'ה'

2. ~~זה~~ ^{אבנע} ~~בסני~~ יומאים בלמה אלו של יא חסי 1.

4. אדם החביבה מאד את אמו ואביו שכן השקלה

5. שצרכים אפרכים את החביבה כפי חלמי הקבוה

6. הולכה נכונה / או נכונה לכו טעונום נחמם זה

7. בלמה שקלים אתרש או אלה אפס / א חכמה שלמה

8. במאה רפס פחמיא נחמם זה. אבי אונתה אנזין כי

9. בקבועי שני קאלימם קימה ולמי כאול למט אוי, כי

10. טובה אהפלו - מקימם! שקלימם של בקול יוסיה אוי

11. והמאמץ ממשל כסו זה של פרימי את פס שלמי חלו

12. של קאום / אהבני כי פקלם ואל אלקי זה פהקמה בלוצי אחרי

13. בקלם פסיונר החפ אלקים בקולה זיון חפסל

14. פחמיא קיממה ארצל זה פקלם אפ גלמי הפחמיא.

15. שני שקלה נ / מתכס צינע פקלם אפסל אפסל חפסל

16. או שני / אהסלם בהו נחמה הפחמיא פקלמה. זלמי

17. בא-הפ שקלמי במחפסי פחמיא גלמי שני כאן פחמיא

18. וכן גי פקוביה שחמיא זה ים התיא זינן אפסל חפסל

19. חפסל או שני וסילר קדמה כולר זה פחמיא חפסל

20. ולמי כאבמה אלקר אל' פחמיא אלו אפסל אפסל

21. בקלר אפסל חפסל זה שני וסילר שן אקלם אפסל

22. פכסל זה פחמיא. בלמה נ / זינן אפסל פחמיא חפסל

24. כס / 23/46 פכסל פכסל פכסל כס חק 2 חפסל 85

25. הפחמיא ביקר זה נחמה קו למ פחמיא בלמה חפסל

26. זה פחמיא חפסל.

28. סוף זה בלמה חפסל

29. חפסל / 23/46 955 (אסמה פכסל כס חק 1 חפסל 146 נחמה

30. ח. בלמה פחמיא חפסל

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
29.
30.
31.
32.

פרוטוקול

סיווג בסחור

בית חרין

מס' תרפ

תיק מס' / /

- .1
- .2
- .3
- .4
- .5
- .6
- .7
- .8
- .9
- .10
- .11
- .12
- .13
- .14
- .15
- .16
- .17
- .18
- .19
- .20
- .21
- .22
- .23
- .24

האנשים המוזכרים למטה אינם ידועים לי מהם קשר חלטה
 הפעל אמת הפורה והשופכה צבונה למיליה אמת הדוקה לעומת
 הסקולים פה כוהנים לקולו באין אצלו של פאול צ'רלס
 פלמינג כזה באין זה:

בש/מ/א/ 994/894
 119 אכן / בש/מ/א/ 894/894
 אמת 424

בחיבה אלה אתי סגור כי אני נחמדה בין שני
 פעילותי דכן כי אני מקום נשחרר אתי אף אהם אצל
 אחר לא בארבעה נארה. נחמתי אמתן דגלו אפוא אקלה.

פתיח דברה קומה אמתה אצלה
 1-197.1989/ אמת/ אצד אמת/ פאטמים אמת
 אמת פתיחה פתיחה.

נספח י"ב

איזור יהודה ושומרון
התביעה הצבאית
נפות יהודה
סימוכין: 669
תאריך: מ.ס. 89

פקמ"ז / רמ"ט הפיקוד
מפצ"ר / פצ"ר
נפת רמאלכה / נשיא בהמ"ש הצבאי לערעורים
איו"ש 877 / מפקד
מפצ"ר / תצ"ר
מח"ט יהודה
איו"ש/יוע"ש
מתקן דב"ר / מפקד
מתקן דב"ר / ק. רישום

הנדון: משפטים מהירים בחברון

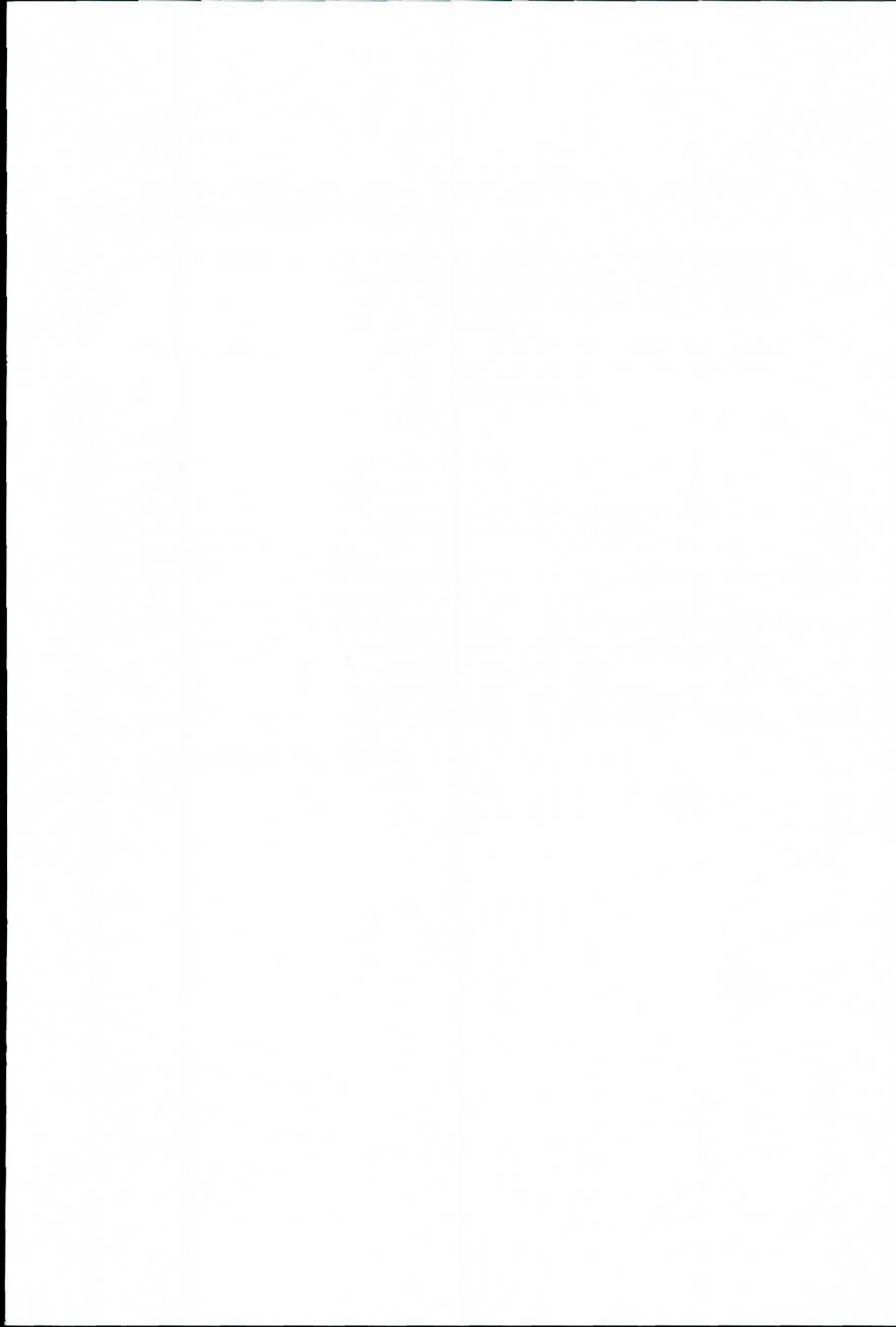
1. כאתמוכ יום ב' 8/5/89 היו קבועים 18 (שמונה עשרה) תיקי שיפוט מהיר של נפות בית להם וחברון, אשר אמורים היו להידון כולם בחברון.
2. עי"י מזכירות בית המשפט הצבאי ברמאלכה נמסר לי כי המשפטים תואמו כמקובל עם החטיבה בחברון ורשימת התיקים שנקבעו כאותו יום הועברה כתביעה מבעוד מועד והתובע שהופיע בחברון צוי"ד בכך תיקי התביעה הדרושים.
3. בהגיע השופט והתובע לחברון, ולאחר בדיקה מקיפה שערך במקום, הוברר להם כי אף לא אחד מן הנאשמים לא נמצא במתקן ההשגיה בחברון, שלא לדבר על כך שאף לא אחד מן העדים לא התייצב למתן עדות. גם במהלך היום, עד שעות אחר הצהריים המאוחרות, לא הובא אף נאשם וכא התייצב אפילו עד אחד כרפואה.
4. מובן כי במצב דברים זה לא ניתן היה לקיים אף לא אחד משמונה - עשר המשפטים המתוכננים.
5. איו להרבות מינים אודות החומרה אותה יש לייחס להשתכשכות האירועים המתוארת לעיל, בעיקר על רקע הדיונים הרבים שקויימו בנושא, חלקם בפורומים רחבים ובכירים.
6. התוצאה החמורה ביותר מבחינתה של התביעה הצבאית, כתוצאה מהתרחשות תקלות מן הסוג המתואר לעיל, הינה אבדן השכיטה לענין הארכות המעצר עד תום ההליכים. דהיינו - הנאשמים בתיקי השיפוט המהיר הועברו למתקני מעצר שונים מבלי שהוארר מעצרם עד תום ההליכים המשפטיים בשעה שתוקף פקודות המעצר הנוכחיות שלהם עתיד להסתיים בימים הקרובים, אם לא הסתיים כבר. כתוצאה מכך מוטלת על התביעה מטלה כבדה שהיא מתקשה לעמוד בה - לאתר לאן הועבר כל עצור, להביאו להארכת מעצר וכהאריך מעצרו עד תום ההליכים, והכל תוך פרק זמן מינימלי.
7. נדרשת תשומת לב כל הגורמים הנוגעים ברבר למניעת הישנות חרפות מן הסוג האמור העתיד.

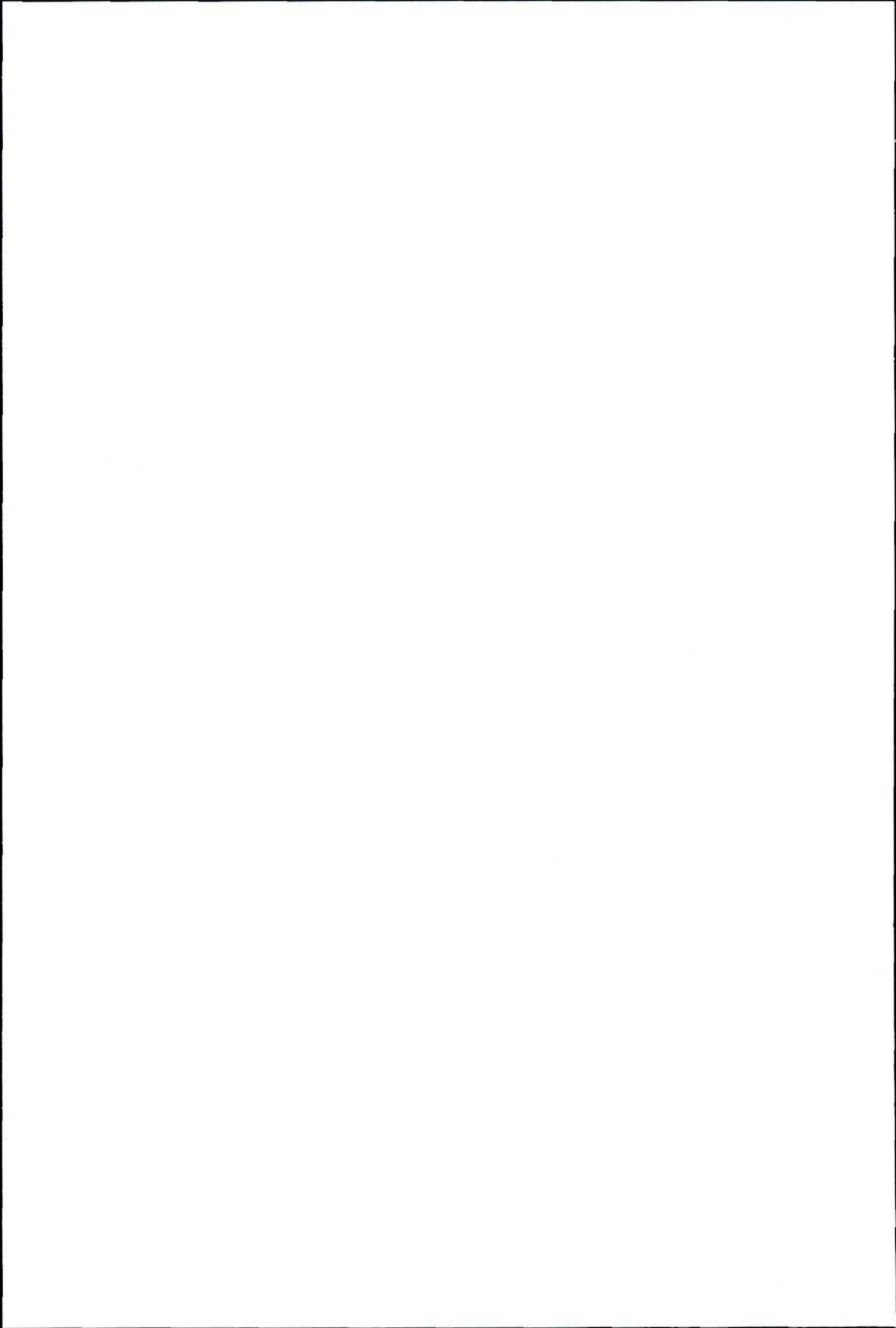
משה בכר 170
תובע צבאי

נספח י"ג

**תיק מספר 1104/89 בפני השופט איזקסון, מתאריך 12.9.89, בבית-המשפט
ברמאללה (הדיון התנהל כולו בעברית)**

- השופט אל התובע: מה קורה בתיק הזה? נדרשתם לבצע בדיקה? הבדיקה בוצעה?
הנאשם סירב לעצור לבקשת חיילי צה"ל. זה שהוא נהג בלי
רשיון זה מסוכן. הוא מסוגל להרוג אנשים, אבל זה שהוא
סירב לעצור זה חמור מאוד.
- השופט אל הנאשם: ב-1 בספטמבר '88, באיזור בית עומאר, בשעה 10:30, נהגת
במכונית גולף כחולה של אבא שלך בלי רשיון נהיגה, ולא
הסכמת לעצור כשחיילים הורו לך לעצור.
נהגת בלי רשיון?
- נאשם: כן.
- שופט: היום יש לך רשיון נהיגה?
- נאשם: היום יש לי.
- שופט: הנה, לא שפטו אותך בזמן אז הוא הוציא רשיון נהיגה
זה נכון שחיילים אמרו לך לעצור ולא עצרת?
- נאשם: לא.
- שופט: החיילים בקשו ממך לעצור? אם החיילים לא אמרו לך לעצור
איך הם ידעו שאין לך רשיון נהיגה?
- נאשם: ראיתי את החיילים ועצרתי בצד. הסתובבתי וחזרתי ועצרתי
ליד הבית של חברי. היו הרבה חיילים ברחוב אז התחילו לחפש
בתוך הבתים. שאלו אותי של מי הרכב
- תובע: זאת עבירה פלילית רגילה, אפשר להטיל עליו פסילה.
- שופט: עכשיו אי אפשר להטיל עליו פסילה, הוא כבר ישב חודש
במעצר.
- שופט אל הנאשם והתובע: דברו ביניכם אחר-כך.

"בצלם", מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים, הוקם בפברואר 1989 על-ידי גוף רחב של משפטנים, רופאים, אנשי רוח, עיתונאים, אנשי ציבור וחברי-כנסת.

"בצלם" שם לו למטרה לתעד ולהביא לידיעת קובעי המדיניות והציבור הרחב את הפרות זכויות האדם בשטחים, ולהילחם בתופעת ההזחקה וההכחשה שפשתה בחברה הישראלית.

"בצלם" אוסף מידע – מהימן מפורט ומעודכן – על המתרחש בתחום זכויות האדם בשטחים, עוקב אחרי כל שינוי במדיניות, ומעודד ומסייע להתערבות בכל מקרה אפשרי. את עבודת המרכז מלווה שדולה של עשרה חברי כנסת מסיעות שונות. "בצלם" מעמיד את כל המידע שבידיו לרשות כל יחיד או גוף המבקש להשתמש בו.

"בצלם" הוקם מתוך מחויבות ודאגה לביטחונה ולזהותה ההומניסטית של מדינת ישראל. המחויבות והדאגה הללו ניצבות מאחורי כל פעולות המרכז והן הטעם והבסיס לקיומו.